

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Karolinos Juzėnaitės,
V kurso, finansų ir mokesčių teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimo problemos
Lietuvoje**

Vadovas: lekt. dr. Mindaugas Lukas
Recenzentas: Partnerystės prof. dr. Vitas Vasiliauskas

Vilnius
2018

Turinys

Įvadas	2
1. Kolektyvinis investavimas	5
1.1. Investavimo ir kolektyvinio investavimo samprata	5
1.2. Kolektyvinio investavimo subjektai.....	10
1.2.1. Kolektyvinio investavimo subjektų samprata	10
1.2.2. Kolektyvinio investavimo subjektų rūšys ir skirtymas.....	16
2. Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas, jo reglamentavimas ir problematika Lietuvoje	22
2.1. Apmokestinimas pelno mokesčiu	22
2.2. Apmokestinimas pridėtinės vertės mokesčiu	29
2.3. Apmokestinimas žemės mokesčiu ir nekilnojamojo turto mokesčiu	40
Išvados	47
Literatūros sąrašas.....	48
Santrauka.....	51
Summary	52

Įvadas

Šiame magistro rašto darbe nagrinėjama tema „Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimo problemos Lietuvoje“.

Darbą sudaro dvi dalys. Pirmoje darbo dalyje yra aptariamas kolektyvinis investavimas, nagrinėjamos investavimo, kolektyvinio investavimo ir kolektyvinio investavimo subjektų sampratos, taip pat aptariamos kolektyvinio investavimo subjektų rūšys. Ši dalis yra labiau aprašomojo pobūdžio, siekiant aiškiai pateikti įstatymų normas ir supažindinti skaitytoją su kolektyviniu investavimu ir kolektyvinio investavimo subjektais.

Siekiant paaiškinti investavimo sampratą negana pateikti investavimo apibrėžimo, todėl darbe taip pat yra aptariamas investavimo procesas ir populiariausi investavimo būdai. Norint parodyti kolektyvinio investavimo proceso sudėtingumą ir jo kontrolės svarbą viešajam interesui skaitytojas taip yra supažindinamas su kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonių licencijavimo procesu.

Kolektyvinio investavimo subjektai yra aptariami Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo ribose. Yra pateikiamos tokių subjektų rūšys ir tipai, aptariama į kokį turtą gali investuoti konkrečios rūšies kolektyvinio investavimo subjektai.

Antroje darbo dalyje yra nagrinėjamas apmokestinimas, aptariami su kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimu susiję niuansai ir kylanti problematika. Analizuojami pasirinkti atskiri Lietuvos Respublikoje nustatyti mokesčiai, o būtent – pelno mokestis, pridėtinės vertės mokestis, žemės mokestis ir nekilnojamojo turto mokestis. Apmokestinimas analizuojamas nagrinėjant teisės aktus, kurie reglamentuoja minėtus mokesčius. Darbe detaliau aptariami šie atskirų mokesčių apmokestinimo aspektai:

1. Teisės aktas, kuris reglamentuoja apmokestinimą mokesčiu;
2. Mokesčio mokėtojai;
3. Mokestinė bazė;
4. Mokesčio tarifai;
5. Mokestinis laikotarpis;
6. Teisės akte nustatytos lengvatos;
7. Mokesčio deklaravimas ir sumokėjimas.

Mokesčiai yra detalai analizuojami siekiant aiškiai pateikti kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimo ypatumus ir problematiką. Nagrinėjant kiekvieną pasirinktą mokestį yra siekiama aptarti su darbo tema susijusių mokesčio įstatymo normų raidą, bei palyginti

dabar galiojančias normas su užsienio valstybėse taikomu apmokestinimu. Tokiam palyginimui buvo pasirinktas Latvijoje ir Estijoje taikomas apmokestinimas. Nuspręsta pasirinkti būtent šias šalis, nes Lietuva, Latvija ir Estija yra Baltijos regiono valstybės, kurias sieja bendra istorija, bendros geopolitinės problemos ir panaši ekonomikos raida.

Aptariant magistro darbo aktualumą būtina paminėti, jog šiuo metu Vyriausybės programoje yra numatyta plėsti alternatyvius finansavimo šaltinius. 2017 metais Finansų ministerija kartu su Lietuvos banku atliko kolektyvinio investavimo subjektų teisinio reglamentavimo peržiūrą. Tokia peržiūra yra laikoma viena iš Vyriausybės programos plano įgyvendinimo priemonių. Po atliktos peržiūros buvo pateikti atitinkamų įstatymų pakeitimų projektai. Yra siūloma supaprastinti kolektyvinio investavimo subjektų teisinę reguliavimą ir taip tobulinti investicinių fondų veiklos sąlygas Lietuvoje. Taip pat 2017 m. gruodžio 7 d. buvo priimti Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo pakeitimai, kuriais buvo įtvirtintos naujos lengvatos, skirtos kolektyvinio investavimo subjektams. Šio darbo tema taip pat yra aktuali ir dėl to, jog darbe yra nagrinėjimas apmokestinimas ne tik pelno mokesčiu, bet ir kitais valstybės mokesčiais.

Iki šiol kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas nebuvo taip plačiai nagrinėjamas. 2016 m. pasirodė dr. Martyno Endrijaičio straipsnis „Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas pelno mokesčiu“, tačiau vėliau buvo priimti pelno mokesčio įstatymo pakeitimai, kurie bus analizuojami šiame magistro darbe. Taip pat atlikus magistro darbų ir disertacijų paiešką buvo padaryta išvada, kad kolektyvinio investavimo subjektai buvo dažniau nagrinėjami ekonomikos, o ne teisės disciplinoje. Taigi galima teigti, jog šis magistro darbas yra originalus.

Šio magistro darbo objektas yra kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas Lietuvoje.

Aiškinant investavimo, kolektyvinio investavimo ir kolektyvinio investavimo subjektų sampratas bei kolektyvinio investavimo subjektų rūšis yra naudojamas dogmatinis metodas. Taip siekiama aiškiai pateikti įstatymuose įtvirtintas normas. Nagrinėjant apmokestinimą yra naudojami istorinis, sisteminis bei lyginamasis metodai. Analizuojama apmokestinimo raida, mokesčių įstatymai yra nagrinėjami sistemiškai lyginant atitinkamas įstatymų normas, taip pat apmokestinimas Lietuvoje yra lyginamas su kitų šalių taikomu apmokestinimu.

Darbo uždaviniai:

1) aptarti investavimo, kolektyvinio investavimo ir kolektyvinio investavimo subjektų sampratas;

2) aptarti kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimą pelno mokesčiu ir tokio apmokestinimo problematiką;

3) aptarti kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimą pridėtinės vertės mokesčiu ir tokio apmokestinimo problematiką;

4) aptarti kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimą žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiais ir tokio apmokestinimo problematiką.

Šio magistro darbo tikslas yra išanalizuoti kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimą ir kylančią problematiką.

Svarbiausi šaltiniai – Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio, pridėtinės vertės mokesčio, žemės mokesčio ir nekilnojamojo turto mokesčio įstatymai bei jų apibendrinti komentarai.

Darbas rašytas remiantis ekonomikos ir teisės mokslininkų parengta teorine literatūra, teisės aktais bei teismų sprendimais, kurie yra susiję su magistro darbo tema.

1. Kolektyvinis investavimas

1.1. Investavimo ir kolektyvinio investavimo samprata

Siekiant apibūdinti investavimą, reikia pradėti nuo investicijos apibrėžimo. Pagal tarptautinių žodžių žodyną, investicija (vok. *Investition* < lot. *Investio* – aprengiu) laikomas ilgalaikis kapitalo įdėjimas į ūkio šakas arba vertybiniams popieriams pirkti siekiant pelno.¹ Pagal Lietuvos Respublikos investicijų įstatymą (toliau – Investicijų įstatymas), kuris nustato investavimo sąlygas Lietuvoje, reglamentuoja investuotojų teises, bei investicijų apsaugai skirtas priemones, investicijos – tai piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos ar kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą. Taigi galime trumpai teigti, jog investicijos yra turtas, kuris pasitelkiamas siekiant tam tikro tikslo – gauti pelno.

Kadangi investicija yra laikoma turtu, tai teisiniu požiūriu bet kokia investicija yra pripažįstama nuosavybės teisės objektu. Ji gali būti juridinio ar fizinio asmens arba valstybės nuosavybė. Tačiau reikia nepamiršti, kad nuosavybės sąvoka yra platesnė už investicijos sąvoką. Ne visa turima nuosavybė buvo įsigyta siekiant gauti pelno, todėl ne visa nuosavybė gali būti laikoma investicija.

Visuomenėje investavimas yra suprantamas plačiąja prasme - kaip viena iš galimybių susikurti finansinį pagrindą ateičiai. Tai ilgalaikis procesas, kuris reikalauja tam tikrų žinių ir įgūdžių. Investavimo proceso pagrindinis tikslas yra toks, kad investuotos lėšos ateityje atneštų finansinę naudą. Kitaip tariant – kad investuota pinigų suma ateityje padidėtų.

Jei investicijos yra turtas, kuris pasitelkiamas siekiant gauti pelną, tai investavimu turėtų būti laikomi veiksmai, kurie yra atliekami siekiant nusibrėžto tikslo. Esminis veiksmas, kuris padeda siekti pelno, yra turto kaip investicijos įsigijimas. Pagal Investicijų įstatymo 2 straipsnio 3 dalį, investavimas – tai šio įstatymo nustatytais būdais atliekami investuotojo veiksmai, kuriais jis įgyja nuosavybės teisę arba kreditoriaus reikalavimo teisę į investavimo objektą arba teisę šį objektą valdyti ir naudoti. Taigi siaurąja prasme investavimas yra investicijų įsigijimas.

¹ Bendorienė, A. et al. Tarptautinių žodžių žodynas, Alma litera 2004, p. 330.

Įstatymuose nėra atskirai apibrėžtos kolektyvinio investavimo sąvokos, todėl ją reikėtų aiškinti pasitelkiant žodžio *kolektyvinis* apibrėžimą. Pagal tarptautinių žodžių žodyną, kolektyvinis reiškia atliekamas kolektyvo ar jam priklausantis. Kolektyvas – tai bendro darbo, veiklos, bendrų tikslų siejama grupė.² Taigi investavimo atveju galime daryti prezumpciją, kad investuotojų grupę sieja bendras tikslas – investuojant gauti pelną. Todėl galime teigti, jog kolektyvinis investavimas yra investuotojų kolektyvo, kaip atskiro vieneto, atliekami veiksmai, kuriais jis įgyja nuosavybės teisę arba kreditoriaus reikalavimo teisę į investavimo objektą arba teisę šį objektą valdyti ir naudoti.

Esminis investavimo ir kolektyvinio investavimo skirtumas yra tas, jog investavimo atveju investuotojai patys tiesiogiai investuoja savo turta, o kolektyvinio investavimo atveju – investuotojai įsigyja kolektyvinio investavimo subjektų siūlomus investicinius vienetus. Taigi kolektyvinio investavimo subjektų dalyviai patys tiesiogiai neinvestuoja savo turto į atskirus vertybinius popierius, pinigų rinkos priemones ar nekilnojamąjį turta. Iš dalyvių surinktas lėšas paskirsto ir tiesiogiai investuoja kolektyvinio investavimo subjektas. Investicijų įstatyme yra nurodyta, kad investavimą į draudimo bendroves, komercinius bankus bei kitas finansine veikla užsiimančias įmones reglamentuoja atitinkami Lietuvos Respublikos įstatymai. Taigi kolektyvinio investavimo atveju būtina remtis Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymu (toliau – KIS įstatymas), kurio paskirtis yra užtikrinti kolektyvinio investavimo subjektų dalyvių interesų apsaugą.

Lietuvoje investavimo procesas yra apibrėžtas įstatymais ir investavimu laikomi tik tie veiksmai, kurie yra numatyti Investicijų įstatyme.

Įstatymo 4 straipsnyje yra reglamentuoti investavimo būdai. Investuotojai gali investuoti steigdami ūkio subjektą ar įsigydami Lietuvoje įregistruoto ūkio subjekto kapitalą ar jo dalį, įsigydami įvairių rūšių vertybinių popierių. Tokiais būdais yra investuojama pinigų suma ir tokia investicija kasmet atneša dividendus. Taip pat investuotojai gali siekti, kad jų lėšos atneštų pelną, sukurdami ar įsigydami ilgalaikį turta bei didindami jo vertę, vykdydami koncesijų ar išperkamosios nuomos (lizingo) bei valdžios ir privataus subjektų partnerystės sutartis. Vienas iš galimų pavyzdžių būtų nekilnojamojo turto įsigijimas. Asmuo nusiperka butą, atlieka buto remontą, taip pakeldamas turto vertę, ir tuomet butą parduoda arba išnuomoja. Dar vienas iš įstatyme numatytų investavimo būdų leidžia investuoti skolinant lėšas

² Bendorienė, A. et al. Tarptautinių žodžių žodynas, Alma litera 2004, p. 379.

ar kitą turtą ūkio subjektams, kai to subjekto dalis priklauso investuotojui ir ta dalis suteikia jam galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.

Norint geriau suprasti investavimą ir jo būdus reikėtų paaiškinti, kas yra investavimo procesas ir kokie investavimo būdai yra populiariausi. Taigi investavimo procesas prasideda nuo to, kad yra iškeliamas tikslas, ko investuotojas nori pasiekti. Fizinio asmens investuotojo tikslai gali būti tiesiog sukaupti lėšų įsigyti turtui, išeiti į pensiją, sumokėti už vaikų mokslus ir kt. Kalbant apie institucinius investuotojus, tai jų tikslai yra skirstomi į dvi grupes:³

1. Ne atsakomybės tikslai – šiuo atveju turtas yra valdomas nesiekiant įvykdyti jokių įsipareigojimų;

2. Atsakomybės tikslai – esant tokiam tikslui, investuotojas privalo vykdyti įsipareigojimus, kuriuos prisiėmė pasirašydamas sandorius. Tokiais įsipareigojimas yra laikomos piniginės išmokos, kurios turi būti išmokamos laiku ir pagal visas atitinkamo sandorio sąlygas.

Kartu su investavimo tikslu reikia nusistatyti ir investavimo etaloną – kitaip tariant investavimo standartą. Standartas dažniausiai priklauso nuo investavimo tikslo. Standartu yra laikoma investavimo siekiamybė, pavyzdžiui, siekiama investuoti į tam tikros klasės turtą arba yra siekiama gauti tam tikrą palūkanų normą.

Kitas investavimo proceso etapas yra investavimo politikos krypties formulavimas. Šiame etape svarbu atsižvelgti į galiojančius teisės aktus, taikomus valstybės mokesčius ir investavimo apribojimus, pavyzdžiui, gali būti apribota kapitalo dalis, kurią galima investuoti į tam tikros klasės turtą. Kalbant apie valstybės mokesčius, yra svarbu atsižvelgti į taikomas mokesčių lengvatas ir įvertinti pelno arba gyventojų pajamų mokesčio tarifą, nes tai turi įtakos investicinės grąžos vertinimui. Po to kai buvo suformuluota investavimo politika yra paskirstomas investicinis kapitalas – kokiomis dalimis bus investuojama į tam tikrų klasių turtą.

Vėlesnis proceso etapas yra susijęs su investicinio portfelio strategijos nustatymu. Strategija gali būti aktyvi arba pasyvi, jos pasirinkimą lemia investuotojo požiūris į egzistuojančią rinką ir jos efektyvumą. Aktyvi strategija reiškia, jog investuotojas siekia pagerinti investicinio portfelio rezultatus, naudodamasis visa jam žinoma ir prieinama

³ Gasparėnienė, L. ir Kartašova, J. Finansinių investicijų ir investicinių projektų vertinimas: monografija. Registrų centras, Vilnius, 2015, p. 44.

informacija. Pasyvios strategijos atveju investuotojas neatlieka aktyvių veiksmų ir laukia investicinės grąžos remdamasis pasirinktu kapitalo ir rizikos išskaidymu.

Po to kai jau buvo nustatytas investavimo tikslas, politika ir portfelio valdymo strategija – reikia priimti sprendimą, į kokį specifinį finansinį turtą verta investuoti savo kapitalą. Šiame etape reikia analizuoti investicinės grąžos kitimą ir siekti investuoti taip, kad esant rizikai portfelis vis tiek uždirbtų didžiausią investicinę grąžą. Svarbu nepamiršti, jog pagrindinis investavimo tikslas yra gauti pelną.

Paskutinis investavimo proceso etapas yra investicinės veiklos vertinimas. Šio etapo metu reikia įvertinti ar pasirinkta investicija ir investavimo planas yra pakankamai patrauklus ir atitinkantis investuotojo prioritetus.

Yra išskiriami trys pagrindiniai investavimo proceso dalyviai – individai, verslo įmonės ir Vyriausybė.⁴ Kiekvienas iš šių dalyvių gali būti tiek investuotoju, tiek investavimo subjektu.

Populiariausi investavimo būdai yra akcijos, obligacijos, investiciniai fondai ir nekilnojamojo turto investicijos.

Perkant akcijas investuotojas tampa akcijas išleidusios įmonės bendrasavininkiu. Akcijos suteikia investuotojui teisę į dividendus, tačiau negarantuoja pelno ir pajamų. Jei įmonė veikia nuostolingai, tai akcininkai dividendų negauna. Obligacijos yra mažiau rizikingas investavimo būdas. Obligacijos garantuoja pajamas, nes tai yra tam tikra paskolos forma.

Perkant obligaciją investuotojas paskolina obligacijos vertės sumą obligaciją išleidusiam asmeniui, kuris įsipareigoja mokėti numatytas palūkanas ir suėjus terminui išpirkti parduotą obligaciją už tą pačią sumą, už kurią ji buvo parduota. Obligacijų rizika egzistuoja tuo požiūriu, kad jas išdavęs asmuo gali finansiškai nesugebėti sumokėti palūkanų ar visai bankrutuoti ir tokiu atveju yra prarandami investuoti pinigai.

Investicinį fondą galima laikyti akcijų ir obligacijų rinkiniu.⁵ Investuotojai, kurie nenori patys užsiimti savo investicinio portfelio valdymu ir priežiūra, investuoja į investicinį fondą, kuriame dirba profesionalai. Tokie fondai surinktus asmenų pinigus investuoja į akcijas, obligacijas ir kitus vertybinius popierius. Investiciniai fondai suteikia galimybę eiliniam investuotojui vienu metu investuoti savo lėšas į daug perspektyvių įmonių, nes profesionalai

⁴ Valentinavičius, S. Investicijų valdymas. Teoriniai ir praktiniai aspektai. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 2010, p. 15;

⁵ Investicinis fondas taip, kaip jis suprantamas pagal Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo įstatymą, bus analizuojamas kitoje struktūrinėje darbo dalyje.

išskaido ir valdo jo investicinį portfelį. Tačiau investuojant į investicinį fondą investuotojas turi mokėti fondui mokestį už savo investicijų valdymą.

Investavimas į nekilnojamąjį turtą atrodo patrauklus daugeliui investuotojų, nes tai yra materialus turtas, tačiau tai nereiškia, jog tokios investicijos nėra rizikingos. Nekilnojamojo turto vertė svyruoja, todėl ne visuomet galima gauti investicinę grąžą. Taip pat nekilnojamojo turto pardavimo procedūra yra sudėtingesnė nei, pavyzdžiui, vertybinių popierių pardavimo.

Apibendrinant galima teigti, kad ir investavimas, ir kolektyvinis investavimas siaurąja prasme yra investicijų įsigijimas siekiant pelno. Kolektyvinio investavimo atveju kolektyvinio investavimo subjektų dalyviai savo lėšas investuoja ne tiesiogiai, o įsigydami subjekto siūlomus investicinius vienetus, ir tokiomis aplinkybėmis dalyvių investicijomis rūpinasi pats subjektas. Nors pats investavimo procesas yra sudėtingas ir reikalaujantis žinių bei įgūdžių, yra tokių investavimo būdų, kurie padeda sėkmingai panaudoti savo lėšas ir ne profesionaliems investuotojams. išmuo

1.2. Kolektyvinio investavimo subjektai

1.2.1. Kolektyvinio investavimo subjektų samprata

Siekiant įsigilinti į kolektyvinio investavimo subtilybes būtina apžvelgti, kas yra kolektyvinio investavimo subjektai. KIS įstatyme pateikiamas toks apibrėžimas:

„Kolektyvinio investavimo subjektas – investicinis fondas ar investicinė bendrovė, kurių tikslas – viešai siūlant investicinius vienetus ar akcijas kaupti asmenų lėšas ir padalijant riziką jas kolektyviai investuoti į šiame įstatyme nurodytą turtą laikantis šiame įstatyme nustatytų investavimo reikalavimų.“

Taigi pirmiausia – kolektyvinio investavimo subjektas yra investicinis fondas ar bendrovė.

Investicinis fondas neturi juridinio asmens statuso. Tai bendrosios dalinės nuosavybės teise fiziniams ar juridiniams asmenims priklausantis turtas, kai tas turtas patikėjimo teise yra perduotas valdyti valdymo įmonei. KIS įstatyme pateiktas investicinio fondo apibrėžimas apima ir atvirojo, ir uždarojo tipo investicinius fondus, jei konkrečiame straipsnyje nėra nustatyta kitaip.

Atvirojo tipo investiciniai fondai – tai tokie investiciniai fondai, kurių investiciniai vienetai yra išleidžiami ir išperkami investuotojo reikalavimu.

Uždarojo tipo investiciniai fondai – tai tokie investiciniai fondai, kurių investiciniai vienetai gali būti išperkami tik pasibaigus jo taisyklėse numatytam veiklos laikotarpiui arba kitu tose taisyklėse iš anksto nustatytu laiku.

Investicinė bendrovė, skirtingai nei investicinis fondas, turi juridinio asmens (toliau – JA) statusą. Investicinė bendrovė – tai akcinė bendrovė, kurios akcijos yra išleidžiamos ir išperkamos KIS įstatymo nustatyta tvarka. Tokia bendrovė sukaupia fizinių ir juridinių asmenų lėšas viešai platindama savo akcijas. KIS įstatyme pateiktas investicinės bendrovės apibrėžimas apima ir investicinę kintamojo kapitalo bendrovę, ir uždarojo tipo investicinę bendrovę, jeigu konkrečiame įstatymo straipsnyje nėra nurodyta kitaip.

Investicinė kintamojo kapitalo bendrovė – tai tokia investicinė bendrovė, kurios akcininkai turi teisę bet kada parduoti bendrovei, t.y. pareikalauti bendrovės išpirkti, savo akcijas, o bendrovės kapitalo dydžio kaita priklauso nuo akcijų išpirkimo ir išleidimo. Tokios

bendrovės gali būti tik atvirojo tipo ir jos gali įsigyti tik tokį nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą, kuris yra būtinas bendrovės tiesioginei veiklai vykdyti.⁶

Uždarojo tipo investicinė bendrovė – tai tokia investicinė bendrovė, kuri išleidžia į rinką fiksuotą skaičių akcijų ir jos yra išperkamos tik pasibaigus tos investicinės bendrovės įstatuose numatytam veiklos laikotarpiui. Taip pat bendrovės įstatuose gali būti numatytas ir kitas iš anksto nustatytas laikas, kada bendrovės akcijos gali būti išperkamos.

Paprastai kolektyvinio investavimo subjektą būtų galima apibrėžti kaip investicinį portfelį, priklausantį investuotojų kolektyvui arba daugtui, kuris, pasitelkdamas visuomenės informavimo priemones, reklamą ar kitą būdą, kada yra kreipiamasi į daugiau nei šimtą žmonių, siūlo įsigyti savo investicinius vienetus ar akcijas.

Kadangi šiame magistro darbe kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas Lietuvoje bus lyginamas su kitose Baltijos šalyse taikomu apmokestinimu, būtina palyginti ir kolektyviniu investavimu užsiimančių subjektų reglamentavimą šiose šalyse.

Latvijoje yra priimtas Investicijų valdymo bendrovių įstatymas, kuris reglamentuoja investicinių fondų ir jų valdymo įmonių veiklą. Pagal šį įstatymą suprantame, kad Latvijoje yra tik vienos formos kolektyvinio investavimo subjektai – investiciniai fondai, kurie neturi JA statuso ir jų valdymas yra perduodamas įstatymų nustatyta tvarka licencijuotai valdymo įmonei.

Estijoje yra priimtas Investicinių fondų įstatymas, kuris reglamentuoja investicinių fondų veiklą. Pagal šį įstatymą investicinis fondas yra JA arba turto grupė, kuri priklauso investuotojams. Įstatyme yra numatyta, kad fondas turi turėti valdytoją. Investicinis fondas gali būti įsteigtas kaip bendrasis fondas, kuomet jis bus laikomas turto grupe, arba kaip viešas akcinis fondas, kuris yra steigiamas kaip akcinė bendrovė, tačiau veikti gali pradėti tik pasirašius valdymo paslaugų teikimo sutartį su valdytoju. Taigi Estijoje bendrasis fondas yra Lietuvos investicinio fondo atitikmuo, o viešąjį akcinį fondą galime laikyti Lietuvos investicinės bendrovės atitikmeniu.

Toliau nagrinėsime Lietuvos Respublikos KIS įstatymo normas. Kolektyvinio investavimo subjektų valdymas yra sudėtingas. Į tokį valdymą įeina:⁷

1. investicijų valdymas;

⁶ Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3424, 75 straipsnio 3 dalis;

⁷ *Ibid.* 2 straipsnio 28 dalis.

2. administravimas: buhalterinės apskaitos tvarkymas, atsakymai į klientų klausimus, grynųjų aktyvų skaičiavimas, teisės aktų laikymosi vidaus kontrolė, investicinių vienetų ar akcijų savininkų registro tvarkymas, pajamų paskirstymas, investicinių vienetų ar akcijų kainos nustatymas, jų išleidimas ir išpirkimas, atsiskaitymas sandorių pagrindu, duomenų apie atliktas operacijas saugojimas;

3. rinkodara;

4. kita veikla, susijusi su 1, 2 ir 3 punktuose nurodyta veikla.

Dėl valdymo sudėtingumo valdymui yra skiriama valdymo įmonė. Tai tokia įmonė, kurios pagrindinė veikla yra investicinių fondų ar investicinių bendrovių valdymas. Pagal KIS įstatymo 3 straipsnio 1 dalį tokia veikla gali verstis tik uždaroji akcinė bendrovė arba akcinė bendrovė, turinti priežiūros institucijos išduotą valdymo įmonės veiklos licenciją. Lietuvoje priežiūros institucija, kuri išduoda tokio pobūdžio licencijas yra Lietuvos bankas. Savo oficialioje interneto svetainėje Lietuvos bankas skatina valdymo įmonės licencijos aktyviai siekiančius asmenis dar vykstant planavimui kreiptis į Lietuvos banką, kad būtų galima pradėti diskusiją ir interesantų veiklos planų vertinimą.⁸

Yra išskiriami tokie licencijavimo etapai:⁹

1. išankstinis vertinimas – šio etapo metu vyksta išankstiniai susitikimai su Lietuvos banko specialistais, yra aptariami pateikti dokumentai ir jų turinys;

2. prašymo išduoti valdymo įmonės licenciją pateikimas Lietuvos banko Priežiūros tarnybai (toliau – LB Priežiūros tarnyba) – šio etapo metu LB Priežiūros tarnyba turi 5 darbo dienas, per kurias įvertina, ar buvo pateikti visi būtini dokumentai, ar prašymas neturi formalių trūkumų. Jei trūkumų nebuvo nustatyta – LB Priežiūros tarnyba priima prašymą nagrinėjimui;

3. prašymo išduoti valdymo įmonės licenciją ir pateiktų dokumentų vertinimas;

4. licencijos išdavimas arba atsisakymas ją išduoti – LB Priežiūros tarnyba išnagrinėja visus pateiktus dokumentus ir pateikia apibendrintą informaciją Lietuvos banko valdybai, kuri priima sprendimą dėl licencijos išdavimo arba atsisakymo ją išduoti.

KIS įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje yra išskirta, kokias paslaugas gali teikti licencijuota valdymo įmonė. Tokia įmonė gali valdyti kitų asmenų finansinių priemonių portfelius. Taip pat gali valdyti ir pensijų fondus, bet tik tuo atveju, kai valdymo įmonė atitinka pensijų

⁸ Valdymo įmonės veikiančios pagal kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą. Licencijavimo procesas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internet: < <https://www.lb.lt/lt/valdymo-imonės-veikiančios-pagal-kolektyvinio-investavimo-subjektu-istatyma#ex-1-3>>;

⁹ *Ibid.*

kaupimo veiklą reglamentuojančių įstatymų reikalavimus. Valdymo įmonės gali teikti papildomas paslaugas: konsultuoti investavimo į finansines priemones klausimais; saugoti ir tvarkyti kolektyvinio investavimo subjektų investicinius vienetus ir akcijas. Tačiau tokias papildomas paslaugas valdymo įmonė gali teikti tik tais atvejais, kai jos licencijoje yra numatyta teisė valdyti kitų asmenų finansinių priemonių portfelius ar pensijų fondus.

Gali kilti klausimas, kodėl siekiant apibūdinti kolektyvinio investavimo subjektų sampratą tiek daug dėmesio yra skiriama valdymo įmonei ir jos licencijavimo procesui? Valdymo įmonės statuso svarbą padeda suprasti Lietuvos teismų praktika. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo 2017 m. birželio 7 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-853-492/2017 išaiškino, kokią reikšmę turi valdymo įmonės statusas ir kodėl yra svarbus tokių įmonių priežiūros mechanizmas:

„Valdymo subjekto veiklos reglamentavimas įstatymais, kuriuose numatyti jos tikslai ir pobūdis, licencijavimas, įsipareigojimai investuotojams, draudimas ir valstybės institucinė veiklos priežiūra reiškia, kad tokių įmonių veikla yra susijusi su visuomenės viešaisiais interesais pasitikėti investavimu finansinėse rinkose ir pan., todėl įmonės veiklai įstatymuose keliama reikalavimai turi būti aiškinami ir taikomi atsižvelgiant į įstatymo leidėjo tikslus, įmonės veiklos srities didelę reikšmę visuomeniniuose santykiuose, nenutolstant nuo įstatymuose įtvirtintų nuostatų formalaus lingvistinio aiškinimo bei vengiant jų subjektyvaus interpretavimo. Kita vertus, kolektyvinio investavimo subjekto valdymo įmonės statusas, įstatymuose įtvirtinta atsakomybė, savaime suponuoja jai aukštus profesinius reikalavimus bei priedermę gerai žinoti įmonės veiklą ir atsakomybę reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, bei veikti atsakingai.

Savo ruožtu tai reiškia, kad kolektyvinio investavimo valdymo įmonės priežiūra yra siekiama su viešojo intereso apsauga susijusių teisėtų tikslų.“

Taigi, jei uždaroji akcinė bendrovė ar akcinė bendrovė veikia kaip valdymo įmonė, tačiau nėra gavusi reikiamos licencijos ir jai nėra taikomas įstatymuose numatytas priežiūros mechanizmas – yra pažeidžiamas viešasis interesas.

Vilniaus apygardos administracinis teismas savo 2009 m. gegužės 13 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. I-943-815/2009 išaiškino, kad uždaroji akcinė bendrovė neturėjo licencijos, kuri būtina norint užsiimti valdymo įmonės veikla, tačiau pagal ištirtas faktines aplinkybes veikė kaip kolektyvinio investavimo subjekto valdymo įmonė ir taip pažeidė KIS įstatymo 3 straipsnio 1 dalį:

„UAB „Investment house“ veikė kaip valdymo įmonė, kadangi:

– UAB „Investment house“ viešai (per visuomenės informacijos priemones) siūlė fiziniams ir juridiniams asmenims įsigyti UAB „FNS group“ akcijų (Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 2 straipsnio 13 dalis);

– UAB „FNS group“ veikla atitinka uždaro tipo privataus kapitalo investicinės bendrovės požymius: ši bendrovė įsteigta tikslu surinkti iš viešai pritrauktų investuotojų lėšas (išleidžiant apibrėžtą (fiksotą) UAB „FNS group“ akcijų skaičių), jas kolektyviai investuoti į veikiančių bendrovių, kurių vertybiniais popieriais reguliuojamoje rinkoje neprekiuojama, akcijas ir, praėjus iš anksto apibrėžtam laikotarpiui, bendrovės akcijas parduoti arba įtraukti į prekybą reguliuojamoje rinkoje (Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 2 straipsnio 15, 33 dalys, 19 straipsnio 1 punktas);

– UAB „Investment house“ veikla atitinka Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 2 straipsnio 36 dalyje nustatytus valdymo įmonės požymius: su investuotojais buvo sudaromos akcijų pasirašymo ir balsavimo teisės perleidimo sutartys, kuriose numatyta, kad visas UAB „FNS group“ akcininkų balsavimo ir kitas neturtines teises patikėjimo teise perima UAB „Investment house“. Be to, pagal Akcijų pasirašymo sutartis bei Balsavimo teisės perleidimo sutartis, UAB „FNS group“ akcijas perleidimas galimas tik pirkėjui ar turtinių teisių perėmėjui įsipareigojus perleisti UAB „Investment house“ balsavimo ir kitas neturtines teises, UAB „Investment house“ yra mokamas atlyginimas už UAB „FNS group“ turto valdymą. Taigi, UAB „Investment house“ tampa vieninteliu asmeniu, galinčiu priimti sprendimus dėl UAB „FNS group“ valdymo.“

Šis teismų praktikos pavyzdys parodo, jog teismas gali remtis faktinėmis bylos aplinkybėmis ir išaiškinti bei pripažinti, ar įmonė neturėdama reikiamos KIS įstatyme numatytos licencijos veikė kaip kolektyvinio investavimo subjekto valdymo įmonė ir ar taip buvo pažeistas viešasis interesas. Šiuo konkrečiu atveju Vilniaus apygardos teismo nutartis buvo apskūsta ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2010 m. balandžio 12 d. priėmė nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-662/2010, kurioje išaiškino:

„Visa eilė aplinkybių – viešas siūlymas akcijų pardavimo būdu sukaupti grupės asmenų lėšas vienoje bendrovėje, jų kolektyvinis investavimas įsigyjant konkrečių pasirinktų įmonių akcijas, visų balsavimo ir neturtinių teisių besąlygiškas perėmimas patikėjimo teise, mokamas atlyginimas už UAB „FNS group“ turto valdymą – leidžia daryti išvada, kad UAB „Investment house“ veikla atitinka valdymo įmonės sampratą Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 2 straipsnio 36 dalies prasme.“

Taip Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas dar kartą patvirtino, jog iš įmonės faktiškai vykdytos veiklos galima nustatyti, ar ji veikė kaip kolektyvinio investavimo subjekto valdymo įmonė, nors ir neturėjo teisės aktų nustatyta tvarka išduotos licencijos. Vilniaus apygardos administracinio teismo nutartis liko nepakeista.

Iš nagrinėtos teismų praktikos suprantame, kad kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonės statusas, jos licencijavimas ir valstybės taikomas kontrolės mechanizmas yra svarbūs viešojo intereso atžvilgiu. Tačiau būtina paminėti, jog dėl šiuo metu vykdomos Vyriausybės programos, kuria siekiama tobulinti investicinių fondų veiklos sąlygas Lietuvoje, yra pateikti įstatymų projektai, kuriuose numatyti siūlymai dėl kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonių licencijavimo ir veiklos leidimų išdavimo tvarkos supaprastinimo.¹⁰

Apibendrinant tai, kas buvo analizuota, galime teigti, jog kolektyvinio investavimo subjektai – tai investiciniai fondai ar investicinės bendrovės, kurios priklauso investuotojų daugumai, siūlo savo akcijas ir investicinius vienetus viešuoju būdu ir yra valdomos licencijuotos valdymo įmonės. Taip pat reikia nepamiršti, kad pagrindinis tokių subjektų tikslas – kaupti asmenų lėšas ir jas kolektyviai investuoti siekiant gauti finansinę naudą. Taip pat valdymo įmonių veiklos licencijavimas ir kontrolė yra svarbūs dėl asmenų, kurie kolektyviai investuoja savo lėšas į kolektyvinio investavimo subjektus, pasitikėjimo bei viešojo intereso apsaugos.

¹⁰ Lietuvoje kuriamos vienos palankiausių sąlygų investicinių fondų veiklai [interaktyvus]. [žiūrėta: 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą <<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-kuriamos-vienos-palankiausiu-salygu-investiciniu-fondu-veiklai>>.

1.2.2. Kolektyvinio investavimo subjektų rūšys ir skirtymas

Pagal KIS įstatymo 36 straipsnio 1 dalį yra išskiriami dviejų tipų kolektyvinio investavimo subjektai – suderintieji ir specialieji.

Įstatymo 2 straipsnio 41 dalyje yra pateikiamas toks apibrėžimas:

„Suderintasis kolektyvinio investavimo subjektas – Europos Sąjungos teisės reglamentuojamas kolektyvinio investavimo subjektas, kurio vienintelis tikslas – viešai siūlant investicinius vienetus ar akcijas kaupti asmenų lėšas ir padalijant riziką jas kolektyviai investuoti į perleidžiamuosius vertybinius popierius ir (arba) kitą šio įstatymo VI skyriaus pirmajame skirsnyje numatytą likvidų turtą ir kurio investiciniai vienetai arba akcijos turi būti išperkami bet kada jų turėtojų pareikalavus.“

Taigi suderintojo kolektyvinio investavimo subjekto investiciniai vienetai ar akcijos gali būti platinamos Europos Sąjungos mastu. Taip pat iš pateikto apibrėžimo galime teigti, jog suderintieji kolektyvinio investavimo subjektai negali būti steigiami kaip uždarojo tipo investiciniai fondai ar investicinės bendrovės, nes yra numatyta teisė, kad tokio subjekto dalyviai gali bet kada pareikalauti, kad jų turimos akcijos ar investiciniai vienetai būtų išperkami.

KIS įstatymo 75 straipsnio 1 dalyje yra reglamentuojama, kas gali sudaryti suderintojo kolektyvinio investavimo subjekto turtą.

Yra išskirtas sąrašas objektų, į kuriuos gali būti investuojama tik iki 10 procentų grynujų aktyvų. Į šį sąrašą patenka vertybiniai popieriai ar pinigų rinkos priemonės, kai jie yra įtraukti į atitinkamos rinkos prekybos sąrašą. Tokia rinka turi būti Finansinių priemonių rinkų įstatymo pagrindu laikoma Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje narėje reguliuojama ir veikiančia rinka arba kitoje valstybėje narėje pagal nustatytas taisykles veikianči, pripažinta, prižiūrima ir visuomenei prieinama rinka, arba kitoje valstybėje (ne valstybėje narėje) pagal nustatytas taisykles veikianči, pripažinta, prižiūrima ir visuomenei prieinama rinka, kai ji yra nurodyta kolektyvinio investavimo subjekto steigimo dokumentuose. Taip pat į minėtąjį sąrašą patenka ir išleidžiami nauji perleidžiamieji vertybiniai popieriai, tačiau jie taip pat turi atitikti vertybiniams popieriams ir pinigų rinkos priemonėms taikomas sąlygas dėl prekybos rinkų. Toliau sąrašė pateikiami tokie objektai: investiciniai vienetai ir akcijos, nurodyti KIS įstatymo 79 straipsnio pirmojoje dalyje; finansinės priemonės, nurodytos KIS įstatymo 80 straipsnio

pirmojoje dalyje; 12 mėnesių terminuoti indėliai, bet tik tais atvejais, kai juos galima atsiimti bet kada pareikalavus ir kai jie yra padėti kredito įstaigoje, kurios buveinė yra Europos Sąjungoje ar kitoje valstybėje, kur nustatyta ne mažiau griežta riziką ribojanti priežiūra.

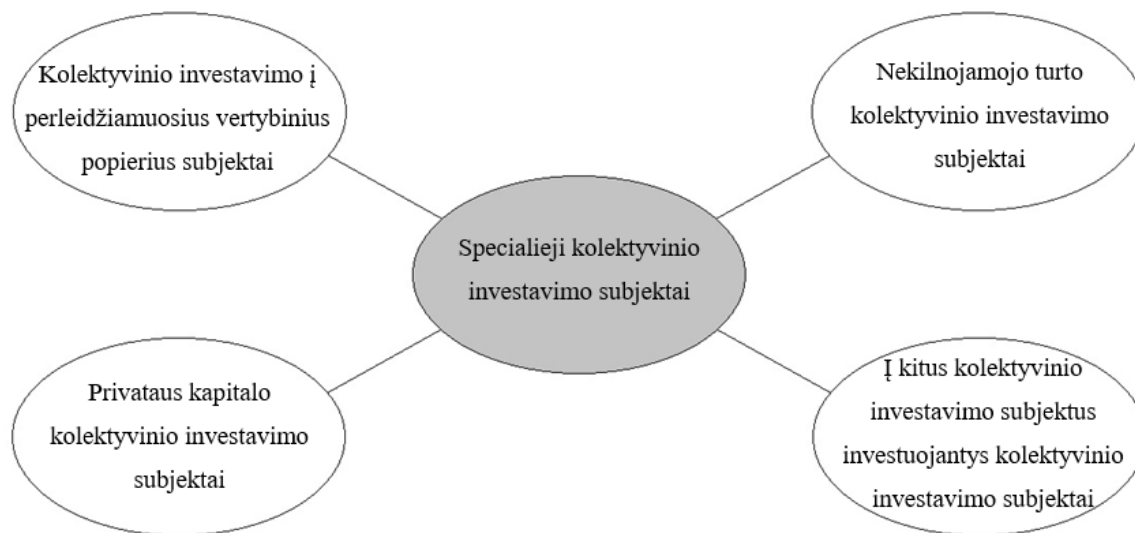
Taip pat į šį vertybinių popierių ir pinigų rinkos priemonių sąrašą yra įtraukiamos pinigų rinkos priemonės, kurios nėra įtrauktos į reguliuojamos rinkos prekybą, bet tik tuo atveju, kai tų priemonių išleidimas ir leidėjas yra reguliuojami norint apsaugoti investuotojų santaupas ir interesus. Tačiau tokios pinigų rinkos priemonės turi atitikti dar bent vieną iš nurodytų keturių sąlygų. Pirmoji sąlyga numato, kad jos turi būti išleistos arba garantuotos valstybės narės vyriausybės, regioninės valdžios, savivaldybės ar centrinio banko, Europos centrinio banko, Europos Sąjungos ar Europos investicijų banko, trečiosios šalies vyriausybės ar vieno iš federacinę valstybę sudarančių subjektų, ar tarptautinės organizacijos, kuriai priklauso bent viena valstybė narė. Kitos dvi sąlygos numato, kad tokias pinigų rinkos priemones išleidusio subjekto vertybiniai popieriai turi būti įtraukti į KIS įstatymo 75 straipsnio 1 dalies 1, 2 ar 3 punkte numatytos reguliuojamos rinkos prekybos sąrašą arba jos turi būti išleistos ar garantuotos subjekto, kurio veikla yra prižiūrima pagal Europos Sąjungoje nustatytus teisės reikalavimus ar kitus ne mažiau griežtus reikalavimus. Ketvirtoji sąlyga nurodo, kad tokias pinigų rinkos priemones turi būti išleidusi įmonė, kuri atitinka priežiūros institucijos patvirtintus kriterijus ir kurios kapitalai ir rezervai sudaro bent 10 milijonų eurų. Taip pat tokia įmonė turi rengti sutelktas finansines ataskaitas bei atlikti įmonių grupės finansavimo funkciją.

KIS įstatymo 75 straipsnio 7 dalyje yra numatyta priežiūros institucijai suteikta teisė, kuri leidžia išsamiai apibrėžti suderintųjų kolektyvinio investavimo subjektų investavimo objektams taikomus reikalavimus.

Kalbant apie kolektyvinio investavimo subjektų turtą, tai būtina paminėti, jog pagal KIS įstatymo 75 straipsnio 5 dalį kolektyvinio investavimo subjektai gali investuoti į pinigus, tačiau negali investuoti į tauriuosius metalus ar vertybinius popierius, kurie suteikia teisę į tauriuosius metalus. Ši nuostata taikoma visiems kolektyvinio investavimo subjektams nepriklausomai nuo jų rūšies.

Skirtingai nei suderintųjų, specialiųjų kolektyvinio investavimo subjektų investiciniai vienetai ar akcijos negali būti platinami kitose valstybėse narėse pagal KIS įstatymo prieduose nurodytus Europos Sąjungos teisės aktus. Taip pat tokiam subjektui nėra taikomi Europos

Sąjungos teisės reikalavimai.¹¹ Specialieji kolektyvinio investavimo subjektai yra skirstomi pagal rūšis, kurios pateiktos 1 paveiksle.

1 pav. Specialiųjų kolektyvinio investavimo subjektų rūšys

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis KIS įstatymo normomis.

Kolektyvinio investavimo į perleidžiamuosius vertybinius popierius subjektai gali investuoti į perleidžiamuosius vertybinius popierius ir pinigų rinkos priemones, kurie yra įtraukti į prekybą daugiašalėje prekybos sistemoje.¹²

Perleidžiamieji vertybiniai popieriai – tai kapitalo rinkoje cirkuliuojantys vertybiniai popieriai. Tokie vertybiniai popieriai apima bendrovių akcijas ir kitus joms lygiaverčius vertybinius popierius, obligacijas ir kitų formų ne nuosavybės vertybinius popierius, taip pat kitus kapitalo rinkoje cirkuliuojančius vertybinius popierius, kurie suteikia teisę pasirašymo ar keitimo būdu įsigyti pirmų dviejų rūšių – akcijų ir obligacijų – perleidžiamuosius vertybinius popierius.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.102 straipsnį akcija – tai toks vertybinis popierius, kuris patvirtina jos turėtojo (akcininko) teisę dalyvauti įmonės valdyme, gauti akcinės įmonės pelno dalį dividendais ir teisę į dalį įmonės turto, likusio po jos

¹¹ Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3424, 2 straipsnio 40 dalis;

¹² *Ibid.* 133 straipsnio 4 dalis.

likvidavimo, taip pat kitas teises, kurias nustato įstatymai. Akcijos skirstomos į vardines ir pareikštines, paprastas ir privilegijuotas, materialias ir nematerialias.

Pagal CK 1.103 straipsnį obligacija – tai toks vertybinis popierius, kuris patvirtina jo turėtojo teisę gauti iš obligaciją išleidusio asmens joje nustatytais terminais nominalią obligacijos vertę, metines palūkanas ar kitokį ekvivalentą arba kitas turtines teises.

Nekilnojamojo turto kolektyvinio investavimo subjektai gali investuoti į:¹³

1. žemę, pastatus ir (ar) patalpas, kai jie sudaro atskirą nekilnojamojo turto objektą;
2. nekilnojamojo turto objektus, kurie yra statomi ir kuriuos numatyta pastatyti per priimtina laikotarpį;
3. vertybinius popierius ir pinigų rinkos priemones, kai jos priklauso nekilnojamojo turto įsigijimu, rekonstravimu, nuoma, prekyba ir (ar) plėtra užsiimančių bendrovių, kurios investuoja į KIS įstatymo 136 straipsnio reikalavimus atitinkantį nekilnojamąjį turtą;
4. Investicinius vienetus ar akcijas, kai jos priklauso kitose valstybėse narėse įsteigtiems nekilnojamojo turto kolektyvinio investavimo subjektams, kurių priežiūra yra tokia griežta, kaip ir Lietuvoje;
5. Įrenginius ir kitą kilnojamąjį turtą, kuris yra reikalingas siekiant tinkamai prižiūrėti nekilnojamojo turto kolektyvinio investavimo subjektui priklausantį turtą;
6. Į prekybą daugiašalėje prekybos sistemoje įtrauktas pinigų rinkos priemones ir perleidžiamuosius vertybinius popierius;
7. Kitas investicines priemones, kurios yra išvardintos KIS įstatymo 75, 79 ir 80 straipsniuose.

Tiesa, nekilnojamojo turto kolektyvinio investavimo subjektai gali investuoti į ką tik išvardintus objektus tik tuo atveju, jei objektas yra įregistruotas viešajame registre ir objekto nuosavybės teisė nėra apribota taip, jog galėtų lemti nuosavybės teisės praradimą.

KIS įstatymo 136 straipsnio 3 dalyje yra reglamentuotas reikalavimas, kad tokio kolektyvinio investavimo subjekto turtą privalo sudaryti ne mažiau kaip keturi atskiri nekilnojamojo turto objektai. Tačiau yra numatyta išimtis, kad pirmus keturis metus nuo nekilnojamojo turto kolektyvinio investavimo subjekto įsteigimo subjektas gali nesilaikyti šio reikalavimo.

¹³ Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3424, 136 straipsnis.

Privataus kapitalo kolektyvinio investavimo subjektai pagal KIS įstatymo 141 straipsnį gali investuoti į šiuos objektus:

1. Steigiamų naujų įmonių vertybinius popierius ir (ar) jau veikiančių įmonių išleistus vertybinius popierius, tačiau tik tuomet, kai tokie vertybiniai popieriai nėra įtraukti į Lietuvos ar kitos valstybės narės reguliuojamos rinkos prekybos sąrašą, kitos valstybės narės rinkos prekybos sąrašą arba kitos valstybės (ne valstybės narės) rinkos prekybos sąrašą;

2. Pinigų rinkos priemonės, kurias išleido kitas privataus kapitalo kolektyvinio investavimo subjektas;

3. KIS įstatymo 75, 79 ir 80 straipsniuose išvardintas investicines priemones ir finansines priemones, kurios nėra įtrauktos į Lietuvos ar kitos valstybės narės reguliuojamos rinkos prekybos sąrašą, kitos valstybės narės rinkos prekybos sąrašą arba kitos valstybės (ne valstybės narės) rinkos prekybos sąrašą;

4. Kitus investavimo objektus, kurie yra nurodyti tokio subjekto steigimo dokumentuose ir prospekte, ir kurie neprieštarauja privataus kapitalo kolektyvinio investavimo subjekto esmei.

Į kitus kolektyvinio investavimo subjektus investuojantys kolektyvinio investavimo subjektai gali įgyti turtą, nustatytą KIS įstatymo 146 straipsnyje. Toks turtas apima šiuos objektus:

1. Akcijos ir investiciniai vienetai, kurie priklauso kitose valstybėse narėse įsteigtiems suderintiems kolektyvinio investavimo subjektams;

2. Akcijos ir investiciniai vienetai, kurie priklauso kitoje valstybėje narėje arba trečiojoje šalyje įsteigtiems kolektyvinio investavimo subjektams, bet tik tuo atveju, kai: 1) tokie subjektai ar jų valdymo įmonės yra prižiūrimos ir licencijuojamos siekiant apsaugoti investuotojų interesus; 2) Lietuvos priežiūros institucija ir kitos valstybės narės ar trečiosios šalies priežiūros institucija yra sudariusios susitarimą, kuriuo užtikrina tinkamą informacijos teikimą ir veiklos priežiūrą. Abi sąlygos yra būtinos;

3. KIS įstatymo 75 ir 80 straipsniuose nurodytos investavimo priemonės;

4. Kitos finansinės priemonės, kurios yra įtrauktos į prekybą daugiašalėje prekybos sistemoje, tačiau nėra įtrauktos į Lietuvos ar kitos valstybės narės reguliuojamos rinkos prekybos sąrašą, kitos valstybės narės rinkos prekybos sąrašą arba kitos valstybės (ne valstybės narės) rinkos prekybos sąrašą.

Tokiam kolektyvinio investavimo subjektui ar jo valdymo įmonei tenka pareiga įrodyti, kad kolektyvinio investavimo subjektas, į kurio akcijas ar investicinius vienetus siekiama investuoti, atitinka ką tik paminėtus reikalavimus.

Taip pat specialieji kolektyvinio investavimo subjektai yra skiriami į uždarojo ir atvirojo tipo subjektus. Į uždarojo tipo subjektus patenka uždarojo tipo investiciniai fondai ir uždarojo tipo investicinės bendrovės. Į atvirojo tipo subjektus patenka atvirojo tipo investiciniai fondai ir investicinės kintamojo kapitalo bendrovės.

Apibendrintai galime teigti, jog KIS įstatyme yra išskirti dviejų pagrindinių tipų kolektyvinio investavimo subjektai – specialieji ir suderintieji. Suderintieji subjektai gali būti tik atvirojo pobūdžio ir jų investiciniai vienetai bei akcijos gali būti platinamos Europos Sąjungos mastu. Specialieji subjektai yra skirstomi pagal rūšis ir atvirumo tipą, o jų investiciniai vienetai ar akcijos negali būti platinami kitose valstybėse narėse pagal KIS įstatymo prieduose nurodytus Europos Sąjungos teisės aktus. Taip pat tokiam subjektui nėra taikomi Europos Sąjungos teisės reikalavimai.

2. Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas, jo reglamentavimas ir problematika Lietuvoje

2.1. Apmokestinimas pelno mokesčiu

Pelno mokestis Lietuvoje yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymu (toliau – PM įstatymas). Šis įstatymas buvo priimtas 2001 metų gruodžio 20 dieną, paskelbtas 2001 metų gruodžio 29 dieną Valstybės žiniuose ir įsigaliojo 2002 metų sausio 1 dieną.

Pagal PM įstatymo 3 straipsnio 1 dalį mokesčio mokėtojais yra laikomi Lietuvos ir užsienio vienetai. Pagal to paties straipsnio 2 dalį pelno mokesčio nemoka biudžetinės įstaigos, Lietuvos bankas, valstybė ir savivaldybės, jų institucijos, organizacijos, įstaigos ir tarnybos, taip pat valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“ ir Europos ekonominių interesų grupės. Išvardinti JA nemoka pelno mokesčio, tačiau PM įstatymo nustatytais atvejais privalo išskaičiuoti pelno mokestį prie pajamų šaltinio.¹⁴

Įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje yra pateikiama Lietuvos apmokestinamojo vieneto sąvoka. Tai JA, kuris yra įregistruotas Lietuvos Respublikos teisės aktų reglamentuota tvarka, taip pat JA statuso neturintis kolektyvinio investavimo subjektas. Kolektyvinio investavimo subjekto uždirbto pelno, gautų ir išmokamų pajamų apmokestinimą taiko valdymo įmonė, kuriai yra perduotas subjekto valdymas.

PM įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kas yra laikoma užsienio apmokestinamuoju vienetu. Tai užsienio valstybės JA ar organizacija, kurių buveinė yra užsienio valstybėje ir jie yra įsteigti ar kitokiu būdu organizuoti pagal užsienio valstybės teisės aktų nustatytus reikalavimus. Taip pat užsienio vienetu šio įstatymo pagrindu yra laikomas bet kuris užsienyje įsteigtas ar kitaip organizuotas apmokestinamasis vienetas, įskaitant kolektyvinio investavimo subjektus.

Tačiau tokia įstatymo redakcija galioja tik nuo 2018 metų sausio 1 dienos. Iki tol įstatyme nebuvo išskirta, jog JA statuso neturintys kolektyvinio investavimo subjektai yra pelno mokesčio mokėtojai. Naujai suformuluota norma išsprendė prieš tai vyravusią problematiką, jog JA statuso neturintys kolektyvinio investavimo subjektai – investiciniai fondai – nebuvo apmokestinami pelno mokesčiu, nors tokio subjekto tikslas yra gauti pelną. Įstatymo

¹⁴ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo apibendrintas komentaras (2018 m. sausio 1 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.8#Scroll_500>, p. 60.

pakeitimai buvo priimti 2017 metų gruodžio 7 dieną. Taip pat buvo nutarta papildyti PM įstatymo 2 straipsnį 15¹ dalimi. Minėtoje dalyje yra pateikiama kolektyvinio investavimo subjekto sąvoka. PM įstatymo pagrindu kolektyvinio investavimo subjektais yra laikomi:

1. Kolektyvinio investavimo subjektai, kurių sąvoka yra apibrėžta KIS įstatyme;
2. Informuotiesiems investuotojams skirti kolektyvinio investavimo subjektai, kurių sąvoka yra apibrėžta Lietuvos Respublikos informuotiesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme;
3. Profesionaliems investuotojams skirti kolektyvinio investavimo subjektai, kurių sąvoka yra apibrėžta Lietuvos Respublikos profesionaliesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonių įstatyme;
4. Užsienio valstybėje įsteigti ar kitaip organizuoti kolektyvinio investavimo subjektai, kurie atitinka PM 2 straipsnio 15¹ dalyje nurodytų teisės aktų reikalavimus;
5. Subjektai, kuriems taikomas bent vienas iš šių Europos Parlamento ir Tarybos reglamentų:

I. 2013 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 345/2013 dėl Europos rizikos kapitalo fondų (OL 2013 L 115, p. 1);

II. 2013 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 346/2013 dėl Europos socialinio verslumo fondų (OL 2013 L 115, p. 18);

III. 2015 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/760 dėl Europos ilgalaikių investicijų fondų (OL 2015 L 123, p. 98);

IV. 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1131 dėl pinigų rinkos fondų (OL 2017 L 169, p. 8).

Taigi iš minėtos įstatymo straipsnio dalies matome, kad sąvoka yra aiškinama labai plačiai. Po PM įstatymo pakeitimų ir papildymo tampa aišku, jog visų rūšių kolektyvinio investavimo subjektai yra apmokestinami pelno mokesčiu.

Lietuvos vieneto pelno mokesčio objektu yra laikomos visos pajamos, kurios buvo uždirbtos Lietuvoje ir užsienyje. Tačiau jei Lietuvos vienetas uždirbo pajamas per nuolatinę buveinę, kuri yra Europos ekonominės erdvės (toliau – EEE) valstybėje arba valstybėje, su kuria yra sudaryta dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis (toliau – DAIS), ir tos pajamos buvo apmokestintos toje valstybėje, tai Lietuvoje jos nėra priskiriamos pelno mokesčio bazei.

Užsienio vieneto mokesčio bazę sudaro:

1. Per nuolatinę buveinę Lietuvos teritorijoje vykdomos veiklos pajamos;

2. Per nuolatinę buveinę Lietuvoje uždirbtos tarptautinių telekomunikacijų pajamos ir 50 procentų pajamų, kurios uždirbtos iš transportavimo, kai jis prasideda Lietuvos Respublikoje ir baigiasi užsienio valstybėje ar prasideda užsienio valstybėje ir baigiasi Lietuvos Respublikoje;

3. Su Lietuvoje esančios nuolatinės buveinės veikla susijusios pajamos, uždirbtos užsienio valstybėse;

4. Ne per nuolatinę buveinę Lietuvos teritorijoje gautos pajamos, kurių šaltinis yra Lietuvoje. Tokios pajamos yra detaliau apibrėžtos PM įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje.

Apmokestinamas pelnas yra apskaičiuojamas iš įstatyme numatytų pajamų atimant leidžiamus atskaitymus, ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus ir neapmokestinamąsias pajamas.

Pagal PM įstatymo 17 straipsnio 1 dalį leidžiamais atskaitymais yra laikomos visos faktiškai patirtos įprastinės tokie veiklai vieneto sąnaudos, kurios buvo būtinos pajamoms uždirbti ir vieneto ekonominei naudai gauti, tačiau įstatymas gali nustatyti išimtis. Sąnaudomis yra laikomos visos išlaidos, patirtos uždirbant pajamas.¹⁵ Taip pat leidžiamais atskaitymais laikomos visos vieneto išlaidos darbuotojų naudai, jei ta nauda yra laikoma mokesčio objektu pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą (toliau – GPM įstatymas). Per tokią įtvirtintą nuostatą yra išvengiama dvigubo tų pačių pajamų apmokestinimo. Dar į leidžiamų atskaitymų sąrašą patenka ir Vyriausybės nustatyti Ignalinos atominės elektrinės atskaitymai. Vienetams, kurių forma yra individuali įmonė, komanditinė ūkinė bendrija, tikroji ūkinė bendrija ar mažoji bendrija, prie leidžiamų atskaitymų yra priskiriama ir suma, nuo kurios remiantis Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymu (toliau – VSD įstatymas) yra skaičiuojamos ir mokamos vieneto dalyvio socialinio draudimo įmokos.

PM įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje išvardinti leidžiami atskaitymai, kurių dydžiai yra ribojami mokesčių tikslais. Tokiems atskaitymams yra priskiriama: ilgalaikio turto amortizavimo ir nusidėvėjimo sąnaudos, ilgalaikio materialiojo turto eksploatavimo, rekonstravimo ir remonto sąnaudos, taip pat sąnaudos, skirtos komandiruotėms, reklamai ir reprezentacijai, natūraliosios netekties nuostoliai, mokesčiai ir beviltiškomis pripažintos skolos, vieneto išlaidos darbuotojų ar jų šeimos narių naudai, kai tokia nauda nėra mokesčio objektu pagal GPM įstatymą. Taip pat ribotų dydžių leidžiamais atskaitymais yra laikomi

¹⁵ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992. 2 straipsnio 31 dalis.

specialieji draudimo įmonių ir kredito įstaigų atidėjimai, vieneto parama, jo narių mokesčiai, įnašai ir įmokos, taip pat mokesčio laikotarpio nuostoliai.

Kalbant apie neapmokestinamąsias pajamas būtina paminėti, kad PM įstatymo pakeitimai įtvirtino lengvatą, skirtą kolektyvinio investavimo subjektams, pakeitimus. Nuo 2017 m. gruodžio 23 d. tokioms pajamoms yra priskiriamos visos kolektyvinio investavimo subjektų gaunamos pajamos, įskaitant paskirstytąjį pelną ir gautus dividendus. Tačiau jei kolektyvinio investavimo subjekto pajamos buvo gautos iš investicijų į tikslines teritorijas, tokių teritorijų gyventojų ar tose teritorijose registruotų užsienio vienetų, tai lengvata nėra taikoma ir visos tokios pajamos yra apmokestinamos. Iki pakeitimo PM įstatymo 12 straipsnio 5 punkte buvo nurodyta, kad yra neapmokestinamos tik investicinės pajamos, o kitos pajamos, dividendai ir paskirstytasis pelnas yra apmokestinami pelno mokesčiu. Investicinėmis pajamomis yra laikomos tokios pajamos, kurios yra gaunamos iš investicijų. Pavyzdžiui, jei nekilnojamojo turto kolektyvinio investavimo subjektas sukuria nekilnojamąjį turtą kaip investiciją ir jį nuomoja, tai gautos nuomos pajamos nebūtų apmokestinamos. Tačiau jei kolektyvinio investavimo subjektas sukuria nekilnojamąjį turtą savo administraciniams poreikiams tenkinti, tai tokio turto realizavimo pajamos nebūtų laikomos investicinėmis pajamomis ir būtų apmokestinamos.¹⁶ Pagal naująją 5 punkto redakciją – net ir iš tokio nekilnojamojo turto realizavimo gautos pajamos nėra laikomos apmokestinamomis pajamomis.

Priimant PM įstatymo pakeitimo įstatymą 2017 m. gruodžio 7 d. buvo nuspręsta papildyti minėtą straipsnį 18 punktu, kuriame rašoma, jog pajamos, gautos iš ne tikslinėse teritorijose įregistruotų kolektyvinio investavimo subjektų, nėra apmokestinamos pelno mokesčiu. Į tokias pajamas yra įskaitomi dividendai, paskirstytasis pelnas ir turto vertės padidėjimas. Taigi PM įstatymas buvo papildytas dar viena lengvata, kuri reiškia, jog kolektyvinio investavimo subjekto dalyviai, kurie yra pelno mokesčio mokėtojai, iš savo apmokestinamojo pelno gali atimti visas pajamas, kurias gavo iš kolektyvinio investavimo subjekto, jei tas subjektas nėra registruotas tikslinėje teritorijoje.

Taip pat 2017 gruodžio 7 dieną buvo pakeista ir PM įstatymo 33 straipsnio 4 dalis. Pagal naują dalies redakciją, kuri įsigaliojo nuo 2017 m. gruodžio 23 d., kai apmokestinamasis

¹⁶ ENDRIJAITIS, Martynas. Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas pelno mokesčiu (I). Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos : savaitraštis vadovams, buhalteriams, auditoriams, 2016, Nr. 5(869).

vienetas gauna dividendus iš kito Lietuvos vieneto pagal KIS įstatymo nustatytą tvarką, tai jis gautų dividendų į savo gautas pajamas neįtraukia.

Taigi iš įstatymo pakeitimų matome, kokias lengvatas, skirtas kolektyviniams investavimo subjektams ir jų dalyviams, įtvirtino įstatymų leidėjas. Kaip buvo minėta anksčiau, Vyriausybės programoje yra numatytas alternatyvių finansavimo šaltinių plėtros užtikrinimas. Tikimasi, jog tokių lengvatų įtvirtinimas pritrauks daugiau investicinių fondų ir suaktyvins jų veiklą Lietuvoje.

Apžvelgus visas lengvatas gali susidaryti įspūdis, kad kolektyvinio investavimo subjektai išvis nemoka pelno mokesčio, tačiau reikia nepamiršti, jog iš tikslinių teritorijų gaunamos pajamos yra apmokestinamos, todėl šioje darbo dalyje bus ir toliau nagrinėjimas apmokestinimas pelno mokesčiu pagal PM įstatymą.

Pagrindinis pelno mokesčio tarifas Lietuvoje yra 15 procentų nuo Lietuvos arba užsienio apmokestinamojo vieneto apmokestinamojo pelno, tačiau įstatymas taiko išimtis. Tam tikrais PM įstatyme numatytais atvejais yra taikomas lengvatinis 0, 5 arba 10 procentų tarifas.

Įstatyme numatytas mokestinis laikotarpis yra mokestiniai metai. Laikoma, kad mokestiniai metai sutampa su kalendoriniais metais ir prasideda sausio 1d., o baigiasi gruodžio 31 d. Tačiau centrinis mokesčių administratorius mokesčių mokėtojo prašomas gali jam nustatyti 12 mėnesių trukmės mokestinį laikotarpį, kuris nesutaptų su kalendorinių metų pradžia ir pabaiga. Norint taip pakeisti mokestinį laikotarpį yra būtinas vietos mokesčių administratoriaus leidimas ir objektyvios priežastys laikotarpio pakeitimui. Taip pat įstatyme yra numatyta, kad pirmasis Lietuvos vieneto mokestinis laikotarpis prasideda nuo vieneto įsiregistravimo Lietuvos Respublikoje arba jo veiklos vykdymo pradžios, kai vienetas neįsiregistravo įstatymų nustatyta tvarka, o paskutinis Lietuvos vieneto mokestinis laikotarpis baigiasi, kai baigiasi Lietuvos vienetas. Tais atvejais, kai Lietuvos vienetas veiklą vykdė trumpiau nei 12 mėnesių, tai jo mokestinis laikotarpis yra laikomas Lietuvos vieneto vykdytos veiklos laikotarpis.

Pelno mokestis turi būti deklaruojamas. Užpildyti ir pateikti mokesčio deklaraciją būtina iki kito mokesčio laikotarpio birželio 15 d. arba kito mokesčio laikotarpio šešto mėnesio 15 d., jei mokestinis laikotarpis nesutampa su kalendoriniais metais. Apmokestinamojo vieneto paskutinio mokesčio laikotarpio mokesčio deklaracija turi būti pateikta per 30 dienų nuo vieneto veiklos pabaigos. Pats pelno mokestis turi būti sumokėtas nepraėjus nustatytam deklaracijos pateikimo terminui.

PM įstatyme numatyta, kad apmokestinamieji vienetai, kurių praėjusio mokestinio laikotarpio pajamos viršijo 300 000 eurų, turi mokėti ir avansinį pelno mokestį.¹⁷ Tokį mokestį apskaičiuoja pats mokesčių mokėtojas pagal praėjusio mokestinio laikotarpio veiklos rezultatus arba pagal numatomą einamojo mokestinio laikotarpio pelno mokesčio sumą.

Tais atvejais, kai avansinis pelno mokestis yra skaičiuojamas pagal praėjusio mokestinio laikotarpio veiklos rezultatus, yra atsižvelgiama į dviejų paskutinių praėjusių mokestinių laikotarpių faktiškai pritaikytą pelno mokestį. Avansinis pelno mokestis už 7 – 12 einamojo mokestinio laikotarpio mėnesius yra skaičiuojama pagal praėjusio mokestinio laikotarpio faktiškai apskaičiuotą pelno mokestį. Atitinkamai po 25 procentus mokesčio vienam ketvirčiui. Šio avansinio mokesčio deklaracija turi būti pateikiama iki einamojo mokestinio laikotarpio devinto mėnesio 15 d. Avansinis pelno mokestis už 1 – 6 einamojo mokestinio laikotarpio mėnesį yra skaičiuojamas pagal mokestinio laikotarpio, ėjusio prieš praėjusį mokestinį laikotarpį, faktiškai apskaičiuotą pelno mokestį. Taip pat atitinkamai po 25 procentus mokesčio vienam einamojo mokestinio laikotarpio ketvirčiui. Šio avansinio mokesčio deklaracija turi būti pateikiama iki einamojo mokestinio laikotarpio trečio mėnesio 15 d. Pats avansinis mokestis yra mokamas keturis kartus per metus ir turi būti sumokėtas iki kiekvieno einamojo mokestinio laikotarpio ketvirčio paskutinio mėnesio paskutinės dienos.

Kai avansinis pelno mokestis yra skaičiuojamas pagal numatomą einamojo mokestinio laikotarpio pelno mokesčio sumą, tai mokesčių mokėtojas atitinkamai už einamojo mokestinio laikotarpio ketvirtį moka po 25 procentus numatomos pelno mokesčio sumos. Taip apskaičiuoto avansinio pelno mokesčio deklaracija turi būti pateikta iki einamojo mokestinio laikotarpio trečio mėnesio 15 d., o mokestis mokamas keturis kartus per metus iki atitinkamo ketvirčio paskutinio mėnesio paskutinės dienos. Sumokėtų keturių avansinių pelno mokesčių suma turi būti ne mažesnė nei 80 procentų nuo faktiškai apskaičiuotos metinio pelno mokesčio sumos. Tais atvejais, kai sumokėti avansiniai mokesčiai nesiekia 80 procentų – yra skaičiuojami delspinigiai nuo kiekvieną ketvirtį nesumokėtos sumos.

Taip pat apmokestinamieji vienetai turi pateikti užsienio vienetai išmokėtų pajamų ir nuo jų apskaičiuoto pelno mokesčio deklaraciją ir dividendų pelno mokesčio deklaraciją. Pirmoji deklaracija turi būti pateikiama ne vėliau kaip iki 15 mėnesio, einančio po mėnesio, kai buvo išmokėtos pajamos, dienos. Antroji deklaracija turi būti pateikiama ne vėliau nei per 15 dienų

¹⁷ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992. 47 straipsnio 5 dalis.

nuo mėnesio, kada buvo išmokėti arba gauti dividendai, pabaigos. Abiem atvejais mokesčiai turi būti sumokėti iki deklaracijos pateikimo termino pabaigos.

Visos ką tik paminėtos pelno mokesčio deklaracijos yra pateikiamos vietos mokesčių administratoriui, kurio veiklos teritorijoje yra apmokestinamasis vienetas.

Latvijoje nuo 2018 metų įsigaliojo naujas Įmonių pelno mokesčio įstatymas. Įstatyme nustatytas 20 procentų standartinis pelno mokesčio tarifas, o mokestinis laikotarpis yra kalendorinis mėnuo. Taip pat įstatyme yra reglamentuojama, jog pelno mokestis yra skaičiuojamas tik nuo 80 procentų apmokestinamųjų pajamų. Tačiau su darbo tema labiausiai yra susijusi Latvijos įmonių pelno mokesčio įstatymo 2 straipsnio 2 dalis, kuri nustato, kad investiciniai fondai nėra apmokestinami pelno mokesčiu.

Estijoje yra priimtas Pajamų mokesčio įstatymas. Šio įstatymo pagrindu yra apmokestinamos tiek gyventojų gaunamos pajamos, tiek įmonių gautas pelnas. Pagal įstatymą, mokesčių mokėtojais laikomi fiziniai ir juridiniai asmenys, bendri investiciniai fondai ir akcinės bendrovės, kaip jie suprantami Estijos investicinių fondų įstatymo ribose. Paprastai taikomas mokestinis laikotarpis yra kalendorinis mėnuo. Standartinis pajamų mokesčio tarifas Estijoje yra 20 procentų. Taip pat yra taikomi 7, 10 bei 14 procentų lengvatiniai pajamų mokesčio tarifai.

Estijos pajamų mokesčio įstatymo 51 skyriuje yra atskirai reglamentuotas investicinių fondų apmokestinimas. Investiciniai fondai turi mokėti pajamų mokestį už tokias pajamas:

1. Pajamas, gautas perdavus Estijos teritorijoje esantį turtą;
2. Pajamas, gautas iš nekilnojamojo turto, esančio Estijos teritorijoje, nuomos;
3. Palūkanas, gautas iš investicinio fondo kontroliuojamų fondų, kurių 50 procentų turto sudaro nekilnojamieji daiktai, esantys Estijos teritorijoje.

Pajamų mokesčiu Estijoje nėra apmokestinami pensijų kaupimo fondai, įsikūrę Estijoje arba kitoje valstybėje, kurioje teisės aktai numato tokius pat griežtus reikalavimus ir kontrolę.

Apibendrinant galime teigti, jog Lietuvoje kolektyvinio investavimo subjektai yra laikomi pelno mokesčio mokėtojais, kuriems taikomas standartinis mokesčio tarifas ir mokestinis laikotarpis. Tačiau po PM įstatymo pakeitimų tokiems subjektams yra taikoma pajamų apmokestinimo lengvata, kuri numato, jog kolektyvinio investavimo subjektai moka pelno mokestį tik nuo tokių pajamų, kurios buvo gautos iš tikslinių teritorijų. Kitos kolektyvinio investavimo subjekto gaunamos pajamos, įskaitant dividendus ir paskirstytąjį pelną, nėra apmokestinamos pelno mokesčiu.

2.2. Apmokestinimas pridėtinės vertės mokesčiu

Pridėtinės vertės mokestis Lietuvoje yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymu (toliau – PVM įstatymas). Šis įstatymas buvo priimtas 2002 metų kovo 5 dieną, paskelbtas 2002 metų balandžio 5 dieną Valstybės žiniuose ir įsigaliojo 2002 metų liepos 1 dieną. Būtina paminėti, jog pridėtinės vertės mokestis yra harmonizuotas Europos Sąjungos lygmenyje, todėl visos valstybės narės turi nacionalinėje teisėje įgyvendinti Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (toliau – PVM direktyva) nuostatas pasitelkiant proporcingumo principą ir vadovaujantis PVM direktyvoje numatytais tikslais.

Pagal PVM įstatymo 2 straipsnio 15 dalį Lietuvos Respublikos apmokestinamuoju asmeniu yra laikomas Lietuvos fizinis ar juridinis asmuo, kuris Lietuvos teritorijoje vykdo bet kokio pobūdžio ekonominę veiklą. Taip pat tokiu asmeniu yra laikomas ir JA statuso neturintis Lietuvoje įsteigtas kolektyvinio investavimo subjektas, kurio veiklos forma yra investicinis fondas. Pagal to paties straipsnio 37 dalį užsienio apmokestinamuoju asmeniu yra laikomi bet kokio pobūdžio ekonominę veiklą vykdantys fiziniai asmenys (toliau – FA), kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra užsienio valstybėje, taip pat užsienio valstybės JA ar organizacijos, kurios yra įsteigtos ar kitu būdu organizuotos užsienio valstybėje pagal užsienio valstybės teisės aktus, ir bet kurie kiti užsienio valstybėje įsteigti ar kitaip organizuoti vienetai.

Apmokestinamieji asmenys, kurie Lietuvos teritorijoje teikia paslaugas ar tiekia prekes, privalo registruotis pridėtinės vertės mokesčio mokėtojais (toliau – PVM mokėtojas). Registruotis nereikia tais atvejais, kai yra teikiamos paslaugos ar tiekiamos prekės, už kurias pridėtinės vertės mokestį apskaičiuoti ir sumokėti turi pirkėjas. Tokios prekės ir paslaugos yra nurodytos PVM įstatymo 95 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse. Asmuo, kuris privalo registruotis PVM mokėtoju, turi pateikti prašymą mokesčių administratoriui.

Kai ekonominę veiklą vykdantis Lietuvos apmokestinamasis asmuo per paskutinius 12 mėnesių už tiekiamas prekes ar teikiamas paslaugas gavo mažiau nei 45 000 eurų, tai jam nebūtina pateikti prašymo įregistruoti jį PVM mokėtoju. Tačiau jei toks Lietuvos apmokestinamasis asmuo per praėjusius metus iš kitų valstybių narių įsigijo prekių už daugiau nei 14 000 eurų arba yra numatoma, kad einamaisiais metais iš kitų valstybių narių bus įsigyta prekių už daugiau nei 14 000 eurų, tai jis privalo pateikti prašymą įregistruoti jį PVM mokėtoju, nepriklausomai nuo to, ar jo gautas atlygis už vykdomą ekonominę veiklą viršijo nurodytą 45 000 eurų sumą. Taip pat PVM įstatyme yra reglamentuota, kad apmokestinamieji

asmenys gali įsiregistruoti PVM mokėtojais savanoriškai. Taip įsiregistruoti galima nuo ekonominės veiklos pradžios.

Užsienio apmokestinamieji asmenys privalo registruotis PVM mokėtojais nuo tada, kai jie pradeda vykdyti ekonominę veiklą Lietuvos teritorijoje. Įstatyme taip pat yra numatytos išimtys, kada užsienio apmokestinamieji vienetai neprivalo registruotis PVM mokėtojais.

Pagal PVM įstatymo 3 straipsnio 1 dalį pridėtinės vertės mokesčio objektu yra prekių tiekimas ir paslaugų teikimas, tačiau tik tais atvejais kai yra tenkinamos trys sąlygos:

1. Prekių tiekimas ar paslaugų teikimas yra vykdomas už atlygį;
2. Prekių tiekimas ar paslaugų teikimas yra vykdomas Lietuvos Respublikos teritorijoje;
3. Prekių tiekimas ar paslaugų teikimas yra susijęs su asmens vykdoma ekonomine veikla.

Kitose įstatymo 3 straipsnio dalyse yra nustatyta, kada paslaugų ar prekių įsigijimas už atlygį Lietuvos teritorijoje iš kitos valstybės narės yra laikomas pridėtinės vertės mokesčio objektu, taip pat jog importo pridėtinės vertės mokesčio objektu yra laikomas prekių importas, tuo atveju kai prekės pagal PVM įstatymo normas laikomos importuotomis Lietuvos teritorijoje.

PVM direktyvos 14 ir 24 straipsniuose yra apibrėžta, kas laikoma prekių tiekimu ir paslaugų teikimu. Šios nuostatos yra perkeltos į Lietuvos nacionalinę teisę ir norint aptarti, kas yra paslaugų teikimas bei prekių tiekimas, reikia vadovautis PVM įstatymo 4 ir 7 straipsniu.

Analizuojant abu minėtus straipsnius tampa aišku, kad paslaugų teikimu laikomi visi sandoriai dėl bet kokio civilinio teisių objekto, kurie nėra laikomi prekių tiekimu, o prekių tiekimu yra laikomas nuosavybės teisių perdavimas į materialų turtą.

Siekiant išanalizuoti kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu problematiką būtina atsakyti į klausimą, ar investavimas yra laikomas preke ar paslauga. Pagal PVM įstatymo 7 straipsnio komentarą, sandoriai su vertybiniais popieriais bei kitu turtu ar turtinėmis teisėmis yra laikomi paslaugų teikimu tais atvejais, kai pagal PVM įstatymo nuostatas jie nėra apibrėžti kaip prekių tiekimas. Pavyzdžiui, pagal PVM įstatymo 4 straipsnio 3 dalį prekių tiekimu taip pat yra laikomas vertybinio popieriaus, kuris suteikia teisę disponuoti nekilnojamuoju turtu, perleidimas. Pagal KIS įstatymo 2 straipsnio 15 dalį investicinis vienetas – tai toks vertybinis popierius, kuris patvirtina teisę į investicinio fondo turto dalį. Taigi, kai asmuo įsigyja kolektyvinio investavimo subjekto investicinius vienetus, toks sandoris yra laikomas paslaugų teikimu. Tačiau jei asmuo investuoja į nekilnojamojo turto kolektyvinio investavimo subjektų investicinius vienetus, tai toks sandoris jau turėtų būti

laikomas prekių tiekimu, nes tokie investiciniai vienetai įrodo fondo bendraturčio teisę į fondui priklausantį nekilnojamąjį turtą.

Kalbant apie paties kolektyvinio investavimo subjekto investavimą, tai jo sudaryti sandoriai dėl investicijų įsigijimo taip pat gali būti laikomi paslaugų teikimu arba prekių tiekimu. Analogiškai, tais atvejais kai kolektyvinio investavimo subjektas įsigyja kitų įmonių vertybinių popierių, tai tokie sandoriai laikomi paslaugų teikimu. Kai kolektyvinio investavimo subjektas įsigyja nekilnojamąjį turtą arba vertybinius popierius, kurie suteikia teisę disponuoti nekilnojamuoju turtu, tai tokie sandoriai yra laikomi prekių tiekimu.

Pagal PVM įstatymą, prievolė sumokėti pridėtinės vertės mokestį atsiranda tada, kai yra išrašoma PVM sąskaita-faktūra. Tokia sąskaita-faktūra patvirtina, jog buvo suteiktos paslaugos arba pateiktos prekės. Pridėtinės vertės mokestis yra skaičiuojamas nuo apmokestinamosios vertės. Apmokestinamąją vertę sudaro atlygis, kurį gavo arba turi gauti prekių tiekėjas ar paslaugų teikėjas. Į apmokestinamąją vertę nėra įskaičiuojamas pridėtinės vertės mokestis.

PVM įstatymo 19 straipsnyje yra nustatyti pridėtinės vertės mokesčio tarifai. Lietuvoje yra taikomi 0, 5 ir 9 procentų lengvatiniai tarifai, o tais atvejais, kai negalima taikyti lengvatinio tarifo, yra taikoma standartinis 21 procento pridėtinės vertės mokesčio tarifas.

Įstatyme nustatytas mokestinis laikotarpis yra kalendorinis mėnuo, tačiau įstatyme taip pat yra nustatytos išimtys, kada mokestinis laikotarpis gali būti kitoks. Mokesčio mokėtojas gali mokesčių administratoriui pateikti prašymą, kad jam būtų nustatytas kalendorinio pusmečio mokestinis laikotarpis.

FA paprastai taikomas mokestinis laikotarpis yra kalendorinis pusmetis, tačiau FA gali kreiptis į vietos mokesčių administratorių, kad jam būtų nustatytas kalendorinio mėnesio mokestinis laikotarpis.

Tam tikrais PVM įstatyme numatytais atvejais Lietuvos JA ir užsienio apmokestinamieji vienetai turi teisę kreiptis į vietos mokesčių administratorių su prašymu nustatyti jiems specialų mokestinį laikotarpį, kuris nebūtų nei kalendorinis mėnuo, nei kalendorinis pusmetis.

Tais atvejais, kai prekės ar paslaugos yra įsigyjamos iš kitų valstybių narių, ir už jas pirkėjui atsiranda prievolė apskaičiuoti pridėtinės vertės mokestį Lietuvoje, tai tiek Lietuvos, tiek užsienio apmokestinamiesiems vienetais, nepriklausomai nuo to, ar mokesčio mokėtojas yra fizinis ar juridinis asmuo, yra taikomas kalendorinio mėnesio mokestinis laikotarpis.¹⁸

¹⁸ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271. 84 straipsnio 7 dalis.

Kalbant apie pridėtinės vertės mokesčio lengvatas būtina pabrėžti, jog ne visos tiekiamos prekės ir teikiamos paslaugos yra apmokestinamos. PVM įstatymo IV skyriuje yra nurodyti atvejai, kai prekių tiekimas, paslaugų teikimas bei prekių iš kitos valstybės narės įsigijimas nėra apmokestinami pridėtinės vertės mokesčiu.

PVM įstatyme numatytais atvejais nėra apmokestinamos prekės ir paslaugos, susijusios su sveikatos priežiūra, taip pat socialinės, švietimo ir mokymo bei kultūros ir sporto paslaugos. Nėra apmokestinama ir pelno nesiekiančių JA veikla. Tokiai veiklai priskiriama ir profesinių sąjungų bei politinių partijų veikla. Pašto paslaugos ir teikiamos su pašto paslaugomis susijusios prekės nėra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu, tačiau tik tuo atveju, kai tokios paslaugos yra teikiamos taip, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos pašto įstatyme. Visuomenei teikiamos informavimo paslaugos nėra apmokestinamos tais atvejais, kai jas teikia pelno nesiekiantys radijo ir televizijos transliuotojai. Nėra apmokestinamos visų rūšių draudimo ir perdraudimo paslaugos, išskyrus draudimo paslaugas, susijusias su prekių eksportu iš Europos Sąjungos, kurios yra apmokestinamos taikant 0 procentų pridėtinės vertės mokesčio tarifą. Nėra apmokestinamos tam tikros finansinės paslaugos, azartiniai lošimai bei loterijos, taip pat specialūs ženklai, kurie yra parduodami už jų nominalią vertę. PVM įstatymo 31 ir 32 straipsniuose yra numatyti atvejai, kada pridėtinės vertės mokesčiu nėra apmokestinama nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų nuoma bei jų pardavimas ar kitoks perdavimas.

Šiame darbe siekiame išanalizuoti apmokestinimą, taikomą kolektyvinio investavimo subjektams, todėl būtina aptarti PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies g punktą, kuriame yra nurodyta, jog specialiųjų investicinių fondų, kaip juos apibrėžia valstybės narės, valdymas nėra apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu. Lietuvoje ši nuostata yra įtvirtinta PVM įstatymo 28 straipsnio 6 dalyje:

„28 straipsnis. Finansinės paslaugos

<...>

6. PVM neapmokestinamos investicinių kintamojo kapitalo bendrovių, uždaro tipo investicinių bendrovių, investicinių fondų ir pensijų fondų turto valdymo paslaugos.

<...>“

Kaip buvo aptarta pirmoje darbo dalyje, kolektyvinio investavimo subjektas yra investicinis fondas arba investicinė bendrovė, kurių valdymas gali būti perduodamas valdymo

įmonei. Analizuojant PVM direktyvos nuostatą ir PVM įstatymo normą galime teigti, jog Lietuvoje specialieji investiciniai fondai yra apibrėžiami kaip pensijų fondai ir kolektyvinio investavimo subjektai – kintamojo kapitalo bendrovės, uždarojo tipo investicinės bendrovės ir investiciniai fondai.

Šiuo atveju straipsnio dalyje yra išskirta, kad nei investicinių fondų, įskaitant atvirojo ir uždarojo tipo investicinius fondus, nei abiejų galimų tipų investicinių bendrovių turto valdymo paslaugos nėra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) 2006 m. gegužės 4 d. savo sprendime byloje Nr. C-169/04 citavo Direktyvą 85/611 ir pateikiant nebaigtinį sąrašą išaiškino, kas yra laikoma valdymo funkcijomis:

„<...> sąrašas numato tokias funkcijas:

– Investicijų valdymas

– Administravimas:

- a) teisinės ir fondų valdymo apskaitos paslaugos;
- b) klientų užklauso;
- c) vertinimas ir kainos nustatymas (įskaitant mokesťines pajamas);
- d) stebėjimas, ar laikomasi reikalavimų;
- e) investicinių vienetų registro tvarkymas;
- f) pajamų paskirstymas;
- g) investicinių vienetų emisija ir išpirkimas;
- h) sutarčių sudarymas (įskaitant sertifikatų išsiuntimą);
- i) įrašų laikymas.

– Prekiavimas.“

Taip pat ESTT byloje išaiškino, jog „PVM direktyvoje numatyta specialiųjų investicinių fondų „valdymo“ sąvoka <...> Bendrijos teisėje turi savarankišką reikšmę ir valstybės narės jos turinio keisti negali“. Tai reiškia, jog valstybės narės negali savarankiškai išplėsti arba susiaurinti specialiųjų investavimo subjektų valdymo funkcijų, taip keičiant numatytos pridėtinės vertės mokesčio lengvatos taikymą.

Minėta ESTT byla yra svarbi ir tuo, jog joje buvo pažymėta, kad tais atvejais, kai fondo administravimo ir apskaitos paslaugos buvo suteiktos trečiojo asmens – valdytojo, tai tokios paslaugos taip pat nėra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu. ESTT pabrėžė, jog „specialiųjų investicinių fondų valdymas yra aiškinamas pagal suteiktas paslaugas, o ne pagal paslaugų teikėją ar gavėją“. Taigi jei trečiasis asmuo – valdytojas faktiškai suteikė specialaus

investicinio fondo valdymo paslaugas, jos negali būti apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu.

Kalbant apie kolektyvinio investavimo subjekto teikiamas paslaugas, būtina aptarti PVM įstatymo 28 straipsnio 5 dalį, kurioje nustatyta, jog vertybinių popierių bei išvestinių finansinių priemonių sandoriai nėra apmokestinami pridėtinės vertės mokesčiu. Taip pat nėra apmokestinamos tiesiogiai su tokiais sandoriais susijusios paslaugos. Tačiau įstatymo dalyje yra nurodyta, kuriais atvejais taikoma išimtis ir sandoriai yra apmokestinami:

1. Sandoriai dėl vertybinių popierių, kurie patvirtina bet kokią teisę į pagal prigimtį nekilnojamus daiktus;

2. Sandoriai dėl vertybinių popierių, kurie patvirtina nuosavybės teisę į prekę, išskyrus investicinį auksą;

3. Sandoriai dėl vertybinių popierių, kurie patvirtina pareigą arba teisę įsigyti ar perleisti vertybinius popierius, patvirtinančius nuosavybės teisę į prekę;

4. Paslaugos, susijusios su išvestinių finansinių priemonių ir visų rūšių vertybinių popierių saugojimu;

5. Paslaugos, susijusios su išvestinių finansinių priemonių ir visų rūšių vertybinių popierių portfelio valdymu;

6. Konsultacijos dėl investavimo į išvestines finansines priemones bei vertybinius popierius;

7. Paslaugos, susijusios su išvestinių finansinių priemonių ir visų rūšių vertybinių popierių rinkos tyrimais.

Taigi patys vertybinių popierių sandoriai nėra apmokestinami pridėtinės vertės mokesčiu, išskyrus tuos atvejus, kai jie suteikia nuosavybės teisę į materialų turtą. Ši teisės norma taip pat yra taikoma ir kolektyvinio investavimo subjektams, kai jie įsigyja investicijas.

Analizuojant PVM įstatymo 28 straipsnio 5 dalį galime daryti išvadą, jog tais atvejais, kai asmuo pats pasirenka, kur investuoti ir įsigyja vertybinius popierius, tokiems sandoriams nėra taikomas pridėtinės vertės mokestis. Tačiau pagal PVM įstatymo 28 straipsnio 5 dalies 5 punktą suprantame, kad jei asmuo kreiptųsi į finansų maklerį norėdamas pasikonsultuoti dėl investavimo arba susitarti, kad jam būtų sukurtas pelningas investicinis portfelis – tokioms paslaugoms jau būtų taikomas pridėtinės vertės mokestis.

Kodėl svarbu atskirti, ar teikiamos paslaugos yra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu ar ne?

Viena iš svarbiausių pridėtinės vertės mokesčio savybių yra teisė į pridėtinės vertės mokesčio atskaitą (toliau – PVM atskaita). Ši teisė suteikia galimybę atskaityti iš mokėtino pridėtinės vertės mokesčio pirkimo ar importo pridėtinės vertės mokestį (toliau – pirkimo ar importo PVM) ir taip sumažinti į valstybės biudžetą mokėtiną sumą arba padidinti iš valstybės biudžeto susigražintą sumą. Tokią teisę turi tik apmokestinamieji asmenys, įsiregistravę PVM mokėtojais. Tačiau, jei asmuo yra įregistruotas PVM mokėtoju tik dėl prekių įsigijimo iš kitų valstybių narių ir nevykdo ekonominės veiklos, tai teisės į PVM atskaitą jis neturi. Teisės į PVM atskaitą taip pat neturi ir telekomunikacijų, radijo bei televizijos transliavimo paslaugas teikiantys asmenys, kurie yra įsikūrę ne Europos Sąjungos teritorijoje.

PVM mokėtojai gali į PVM atskaitą įtraukti pirkimo ar importo PVM tais atvejais, kai pirktos ar importuotos prekės bei paslaugos buvo panaudotos tam tikroje to PVM mokėtojo ekonominėje veikloje. Atskaityti pridėtinės vertės mokestį galima tokiais atvejais, kai pirktos ar importuotos prekės bei paslaugos buvo panaudotos:¹⁹

1. Siekiant teikti paslaugas ir tiekti prekes, kurios yra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu;

2. Siekiant teikti paslaugas ir tiekti prekes už Lietuvos teritorijos ribų, kai tokių prekių tiekimas ir paslaugų teikimas Lietuvoje būtų apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu. Tačiau ši sąlyga nėra taikoma už Europos Sąjungos teritorijos suteiktoms draudimo bei finansinėms paslaugoms, įvardintoms PVM įstatymo 28 straipsnio 1 – 5 dalyse.

Taigi pagal PVM įstatymo 58 straipsnio nuostatas, jei asmuo teikia paslaugas, kurios nėra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu, tai jis neturi teisės į PVM atskaitą. Valdymo įmonė, kuri teikia tik pagal PVM įstatymo 28 straipsnio 6 dalį neapmokestinamas paslaugas, negali iš biudžeto atskaityti pirkimo ar importo PVM.

Kalbant apie valdymo paslaugų apmokestinimą būtina paminėti, jog čia kyla tam tikra problematika. Pavyzdžiui, teisinės paslaugos. Pagal ESTT išaiškinimą – tokios paslaugos įeina į valdymo funkcijas, tačiau tik tuomet, kai jas teikia valdymo įmonė. Jei valdymo įmonėje dirba teisininkai, kurie teikia minėtas teisines paslaugas, tai jos nėra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu, nors pagal PVM įstatymo normas teisinės paslaugos yra laikomos pridėtinės vertės mokesčio objektu. Kaip jau buvo minėta, pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamaisiais asmenimis yra laikomi asmenys, kurie vykdo ekonominę veiklą. PVM

¹⁹ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271. 58 straipsnio 1 dalis.

direktyvos 10 straipsnyje yra nurodyta, jog pridėtinės vertės mokesčiu nėra apmokestinami asmenys, dirbantys darbo sutarties pagrindu, nes tokie asmenys nėra laikomi vykdančiais ekonominę veiklą. Taigi tuo atveju, kai valdymo įmonė turi darbuotojus teisininkus ir jie teikia teisinės paslaugas – jos negali būti apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu.

Tačiau būtina pabrėžti, jog tais atvejais kai valdymo įmonė samdo teisininkus iš išorės, kad jie teiktų teisinės paslaugas, tai tokios paslaugos yra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu. Taigi valdymo įmonė samdomiems teisininkams sumoka ir pirkimo PVM už suteiktas teisinės paslaugas. Tais atvejais, kai asmuo vykdo ekonominę veiklą ir teikia tik tokias paslaugas, kurios nėra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu, tai jis negali iš biudžeto atskaityti pirkimo ar importo PVM. Šiuo atveju, jei valdymo įmonė teikia tik valdymo paslaugas, kurios nėra apmokestinamos pagal PVM įstatymo 28 straipsnio 6 dalį, tai už suteiktas teisinės paslaugas sumokėtas pirkimo PVM gali būti įtrauktas į įmonės patirtas išlaidas ir tai atsispindi valdymo mokestyje, kurį įmonei moka jos valdomas kolektyvinio investavimo subjektas.

Taip pat būtina paminėti, jog tuo atveju, kai teismas pripažįsta, jog įmonė veikė kaip kolektyvinio investavimo subjekto valdymo įmonė, nors neturėjo įstatymų nustatyta tvarka išduotos licencijos, jai turėtų būti pritaikytas mokesčių įstatymuose nustatytas valdymo įmonių apmokestinimo reguliavimas, įskaitant teisės į PVM atskaitą apribojimą, jei valdymo įmonė teikė tik PVM įstatymo 28 straipsnio 6 dalyje numatytas pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamas valdymo paslaugas.

Analizuojant kolektyvinio investavimo subjekto veiklą ir jo teikiamų paslaugų apmokestinimą vertą grįžti prie PVM įstatymo 28 straipsnio 5 dalies. Tais atvejais, kai kolektyvinio investavimo subjektas teikia pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamas paslaugas, tai pagal PVM įstatymo 58 straipsnio 1 dalies nuostatas jis negali atskaityti pirkimo ar importo PVM. Tačiau, jei kolektyvinio investavimo subjektas teikia tokias paslaugas, kurios yra apmokestinamos pagal PVM įstatymą, tai tokių paslaugų teikimui panaudotų ar importuotų prekių pirkimo ar importo PVM galima atskaityti.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad sandoriai dėl vertybinių popierių, kurie patvirtina bet kokią teisę į pagal prigimtį nekilnojamąjį daiktą, yra apmokestinami pridėtinės vertės mokesčiu. Todėl galbūt verta atidžiau panagrinėti investavimą į nekilnojamąjį turtą ir su tuo susijusius sandorius.

Tais atvejais, kai kolektyvinio investavimo subjektas perka naujus pastatus ir statinius ar naujas pastatų ir statinių dalis, tai toks sandoris yra apmokestinamas pridėtinės vertės

mokesčiu.²⁰ Statiniai ir pastatai bei jų dalys yra laikomi naujais, kai jie dar nėra užbaigti ir 24 mėnesius po jų užbaigimo. Kitų pastatų ir statinių pirkimo – pardavimo sandoriai nėra apmokestinami pridėtinės vertės mokesčiu.

Kyla klausimas, ar nekilnojamojo turto objektą, kuris apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu, įsigijęs kolektyvinio investavimo subjektas gali atskaityti pirkimo PVM? Kaip jau buvo minėta, pirkimo PVM gali būti atskaitytas tuomet, kai pirktos prekės ar paslaugos buvo panaudotos pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamoje veikloje. Pavyzdžiui, jei kolektyvinio investavimo subjektas užsiima nekilnojamojo turto pirkimu ir pardavimu, ir jo perkamas bei parduodamas nekilnojamas turtas yra apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu, tai pirkimo PVM galima atskaityti. Jei kolektyvinio investavimo subjektas nusipirko pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamą nekilnojamąjį turtą tam, kad galėtų jį nuomoti, tai verta panagrinėti PVM įstatymo 31 straipsnio nuostatas. Gyvenamųjų ir kitų patalpų nuoma nėra apmokestinama pridėtinės vertės mokesčiu, nebent PVM įstatyme yra nurodyta kitaip. Pridėtinės vertės mokesčiu yra apmokestinama viešbučių bei motelių patalpos, transporto priemonių stovėjimo bei saugojimo aikštelės, garažų nuoma. Taip pat PVM įstatymo 31 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, jog apmokestinamasis asmuo gali pasirinkti pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamą nuomą apmokestinti, tačiau tik tuo atveju, jei patalpos yra nuomojamos PVM mokėtojai. Taigi jei kolektyvinio investavimo subjektas įsigyja pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamą nekilnojamąjį turtą, tai jam naudingiau tą turtą panaudoti pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamoje veikloje ir taip įgyti teisę atskaityti pirkimo PVM.

Tais atvejais, kai apmokestinamojo asmens mokestinis laikotarpis yra kalendorinis mėnuo, tai pridėtinės vertės mokesčio deklaraciją būtina pateikti iki kito mėnesio 25 dienos. Jei mokestinis laikotarpis yra kalendorinis pusmetis, tai deklaraciją būtina pateikti iki kito kalendorinio pusmečio pirmo mėnesio 25 dienos. Kitaip tariant, mokesčio deklaracija turi būti pateikiama per 25 dienas nuo mokestinio laikotarpio pabaigos. Mokestis turi būti sumokamas iki deklaracijos pateikimo termino pabaigos.

Taip pat PVM mokėtojas gali pateikti ir metinę pridėtinės vertės mokesčio deklaraciją. Tokia deklaracija yra teikiama siekiant pasinaudoti teise į PVM atskaitą. Ši deklaracija už praėjusius kalendorinius metus turi būti pateikiama iki einamųjų kalendorinių metų spalio 1

²⁰ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271. 32 straipsnio 1 dalis.

dienos. Pateikus metinę deklaraciją mokėtinas pridėtinės vertės mokestis yra apskaičiuojamas iš PVM mokėtojo mokėtino pridėtinės vertės mokesčio nuo jo įvykdytos ekonominės veiklos atlygio atimant PVM mokėtojo pirkimo ar importo PVM, kurį galima atskaityti. Tais atvejais, kai gaunama suma yra su minusu, tai PVM mokėtojas susigražina dalį savo sumokėto PVM. Jei suma gaunama su pliusu, tai PVM mokėtojas turi primokėti į valstybės biudžetą.

Latvijos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas nustato, kad apmokestinamuoju asmeniu yra bet kuris asmuo, kuris savarankiškai vykdo ekonominę veiklą bet kurioje vietoje, nepriklausomai nuo vykdomos ekonominės veiklos rezultatų. Apmokestinamieji asmenys yra skirstomi į vietas, kitos valstybės narės ir trečiosios šalies apmokestinamuosius asmenis. Paprastai taikomas mokestinis laikotarpis yra kalendorinis mėnuo. Latvijoje taikomi pridėtinės vertės mokesčio tarifai: 21 procento standartinis mokesčio tarifas ir 0 bei 12 procentų lengvatiniai mokesčio tarifai. Estijos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas numato, kad apmokestinamuoju asmeniu laikomas asmuo, kuris verčiasi verslu ir yra įsiregistravęs arba privalo būti įsiregistravęs apmokestinamuoju asmeniu. Taip pat įstatyme yra vartojama ir ribotos atsakomybės apmokestinamojo asmens sąvoka. Tai toks asmuo, išskyrus FA, kuris nesiverčia verslu, bet yra įsiregistravęs ar privalo būti įsiregistravęs apmokestinamuoju asmeniu. Estijoje taikomas mokestinis laikotarpis taip pat yra kalendorinis mėnuo, o standartinis mokesčio tarifas yra 20 procentų. Taip pat gali būti taikomi lengvatiniai 0 ir 9 procentų mokesčio tarifai.

Kaip jau buvo minėta, pridėtinės vertės mokestis yra harmonizuotas Europos Sąjungos lygmenyje ir visos valstybės narės turi vadovautis PVM direktyvos nuostatomis ir perkelti jas į nacionalinius teisės aktus, todėl tiek Latvijoje, tiek Estijoje įteisintos nuostatos, susijusios su finansinių paslaugų neapmokestinimu, yra tapačios įtvirtintoms Lietuvoje. Latvijos pridėtinės vertės mokesčio įstatyme yra nustatyta, kad nėra apmokestinamos investicinių fondų, uždarujų ir atvirųjų pensijų fondų, rizikos kapitalo fondų, taip pat draudimo bendrovių ir kitų investicinių portfelių, kurie yra kolektyvinės investicijos arba nustatomi remiantis tokiais reikalavimais (įskaitant techninius atidėjimus ir garantijų fondus) valdymo paslaugos, jei tai susiję su teisėtais ar faktiniais sprendimų priėmimo įgaliojimais. Estijos pridėtinės vertės mokesčio įstatyme taip pat yra reglamentuota, kad nėra apmokestinamos finansinės paslaugos, kurios yra susijusios su Estijos investicinių fondų įstatyme numatytų investicinių fondų ar Europos ekonominės erdvės šalių investicinių fondų valdymu, kai valdymas yra perduotas valdymo įmonei.

Apibendrinant galime teigti, jog kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonės teikiamos valdymo paslaugos nėra apmokestinamos pridėtinės vertės mokesčiu, tačiau jei valdymo įmonė papildomai samdo asmenis, kurie teikia pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamas paslaugas, tai atitinkamo dydžio mokestis per valdymo mokestį tampa kolektyvinio investavimo subjekto išlaidomis. Kolektyvinio investavimo subjektas turi teisę į PVM atskaitą tik tuomet, kai teikia pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamas paslaugas ir jo pirktos prekės ar paslaugos buvo panaudotos pridėtinės vertės mokesčiu apmokestinamai veiklai vykdyti.

2.3. Apmokestinimas žemės mokesčiu ir nekilnojamojo turto mokesčiu

Lietuvoje žemės mokestį reglamentuoja Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymas (toliau – ŽM įstatymas). Šis įstatymas buvo priimtas 1992 m. birželio 25 d., paskelbtas 1992 m. liepos 2 d. Lietuvos aide ir įsigaliojo 1992 m. liepos 3 d. 2011 m. gruodžio 21 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo buvo priimta nauja ŽM įstatymo redakcija. Naujoji redakcija įsigaliojo nuo 2013 m. sausio 1 d.

ŽM įstatymo 3 straipsnyje yra nustatyta, kas moka žemės mokestį. Mokesčio mokėtojais yra laikomi žemės savininkai – FA ir JA, kuriems žemė priklauso nuosavybės teise. Taigi galime daryti išvadą, jog kolektyvinio investavimo subjektai, kurie turi JA statusą – moka žemės mokestį. Antroje straipsnio dalyje yra išskirta, kas nutinka tuo atveju, kai kolektyvinio investavimo subjektas neturi JA statuso. Tuo atveju mokesčių mokėtoju yra laikoma tokio kolektyvinio investavimo subjekto valdymo įmonė. Senojoje įstatymo redakcijoje nebuvo išskirti fiziniai ir juridiniai asmenys, taip pat nebuvo aišku, kas mokėtų žemės mokestį, jei žemė priklausytų JA statuso neturinčio kolektyvinio investavimo subjekto dalyviams. Įstatyme buvo reglamentuojama, jog mokestį moka privačios žemės savininkai.²¹

Žemės mokesčio objektu yra laikoma FA ir JA nuosavybės teise priklausanti žemė, esanti Lietuvos teritorijoje. Būtina pabrėžti, jog objektu yra laikomas privačios žemės sklypas arba asmeniui bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausanti tokio sklypo dalis.²² Mokesčio objektu nėra laikoma miško žemė ir žemės ūkio paskirties žemė, kurioje Lietuvos Respublikos teisės aktų numatyta tvarka yra įveistas miškas. Senosios įstatymo redakcijos 1 straipsnyje buvo nurodyta, kad mokesčio objektu laikoma privati žemė, o miško žemė buvo įtraukta į žemės mokesčiu neapmokestinamos žemės sąrašą.²³

ŽM įstatymo 5 straipsnyje yra nustatyta, kad mokesčio bazė yra žemės mokestinė vertė. Žemės mokestine verte yra laikoma vidutinė žemės rinkos vertė. Taip pat žemės mokestine verte gali būti laikoma ir žemės vertė, kuri buvo nustatyta atlikus individualų vertinimą, tačiau tik tuo atveju, kai žemės vidutinė rinkos vertė ir individualiu vertinimu nustatyta žemės vertė skiriasi daugiau kaip 20 procentų ir toks skirtumas susidarė ne dėl žemės naudojimo ne pagal

²¹ Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymas. Suvestinė redakcija nuo 2007 m. balandžio 26 d. iki 2012 m. gruodžio 31 d., 2 straipsnis;

²² Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymo komentaras (2015 m. rugpjūčio 4 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.10#Scroll_668>, p. 7;

²³ Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymas. Suvestinė redakcija nuo 2007 m. balandžio 26 d. iki 2012 m. gruodžio 31 d., 4 straipsnis.

paskirtį ar žemei taikomų suvaržymų dėl hipotekos ar kitų žemės savininko prievolių, o individualaus žemės vertinimo ataskaita atitinka visus Vyriausybės numatytus reikalavimus. Žemės ūkio paskirties žemės mokestinė vertė yra nustatoma jos vidutinės rinkos vertę arba individualaus vertinimo nustatytą vertę padauginus iš 0,35 koeficiento. Skaičiuojant žemės ūkio paskirties žemės mokestinę vertę – ji nėra skaičiuojama apleistoms žemės ūkio naudmenoms. Tokiomis naudmenomis yra laikomi sumedėjusiais augalais (išskyrus želdinius) apaugę žemės sklype ar jo dalyje esantys plotai, kurie yra nustatomi nuotoliniais kartografavimo metodais.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 127 straipsnyje yra nustatyta, kad mokesčiai gali būti nustatomi tik įstatymu. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pasisakęs, jog „tokie esminiai mokesčio elementai kaip mokesčio objektas, mokestinių santykių subjektai, jų teisės ir pareigos, mokesčio dydžiai (tarifai), mokėjimo terminai, išimtys ir lengvatos, baudos ir delspinigiai turi būti nustatomi įstatymu“.²⁴ Šiuo atveju ŽM įstatyme yra nustatytos mokesčio tarifo ribos. Žemės mokesčio tarifas negali būti mažesnis nei 0,01 procento ir didesnis nei 4 procentai nuo žemės mokestinės vertės. Būtina pažymėti, kad įstatymo 6 straipsnyje gali būti nustatytos išimtys. Konkrečius žemės mokesčio tarifus kiekvienais metais nustato savivaldybės individualiai. ŽM įstatyme yra numatyta, kad savivaldybė turi nustatyti žemės mokesčio tarifą kitam mokestiniam laikotarpiui iki einamojo mokestinio laikotarpio birželio 1 dienos. Jei savivaldybė iki numatyto termino tarifo nenustato, tai atitinkamą mokestinį laikotarpį toje savivaldybėje žemės sklypai bus apmokestinami taikant 0,01 procento mokesčio tarifą. Iki naujosios ŽM įstatymo redakcijos įsigaliojimo buvo taikomas fiksuotas įstatyme nustatytas žemės mokesčio tarifas – 1,5 procento žemės kainos.

Žemės mokesčio lengvatos yra numatytos ŽM įstatymo 8 straipsnyje. Jame nurodyta, kad šiuo mokesčiu nėra apmokestinami žemės sklypai, kurie nuosavybės teise priklauso Lietuvos bankui, užsienio valstybių konsulinėms įstaigoms bei diplomatinėms atstovybėms, taip pat tarptautinėms tarpvyriausybėms organizacijoms bei jų atstovybėms. Nuo žemės mokesčio mokėjimo yra atleidžiamos bankrutavusiomis laikomos ar įstatymų nustatyta tvarka tokiomis pripažintos įmonės, taip pat visi žemės savininkai, kurių tuo mokestiniu laikotarpiu turimas sumokėti žemės mokestis neviršija 2 eurų.

ŽM įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje yra detaliau nurodyta, kokie dar žemės sklypai nėra apmokestinami žemės mokesčiu.

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gruodžio 7 dienos nutarimas byloje Nr. KT30-N16/2016.

Įstatyme yra numatyta, kad žemės mokesčio mokestiniu laikotarpiu yra laikomi kalendoriniai metai. Tai reiškia, kad mokestinis laikotarpis prasideda sausio 1 dieną ir baigiasi gruodžio 31 dieną. Tačiau žemės mokestis turi būti sumokėtas už einamuosius metus iki tų metų lapkričio 15 dienos. Mokestį apskaičiuoja centrinis mokesčių administratorius. Jis taip pat pateikia mokesčio deklaracijas mokesčio mokėtojams iki einamųjų metų lapkričio 1 dienos. Senojoje įstatymo redakcijoje buvo numatyta, kad mokestį apskaičiuoja ir deklaracijas mokėtojams pateikia teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos. Deklaracijos turėjo būti pateikiamos iki spalio 1 dienos, o mokestis turėjo būti sumokamas iki lapkričio 1 dienos.

ŽM įstatymo 12 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, kad mokestį turi mokėti asmuo, kuriam žemės sklypas nuosavybės teise priklausė einamųjų metų birželio 30 dieną. Iš šios normos galime suprasti, kad jei žemė buvo įsigyta iki birželio 30 dienos, tai žemės savininkas turės mokėti žemės mokestį už visus einamuosius metus, o jei žemė buvo įsigyta po birželio 30 dienos, tai už einamuosius metus žemės mokestį turi sumokėti buvęs žemės savininkas, o naujasis žemės savininkas mokestį mokės tik kitą mokestinį laikotarpį.

Taigi apibendrinant galime teigti, kad pagal ŽM įstatyme nustatyta reglamentavimą galima suprasti, jog kolektyvinio investavimo subjektams nėra taikomos mokesčio lengvatos ir yra aiškiai apibrėžta, kas moka žemės mokestį tais atvejais, kai kolektyvinio investavimo subjektas neturi JA statuso. Šiame įstatyme kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimo problematikos nepastebėta. Toliau šioje darbo dalyje bus nagrinėjamas nekilnojamojo turto mokestis.

Nekilnojamojo turto mokestis Lietuvoje yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymu (toliau – NTM įstatymas). Šis įstatymas buvo priimtas 2005 m. birželio 7 d., paskelbtas 2005 m. birželio 18 d. Valstybės žiniuose ir įsigaliojo 2006 m. sausio 1 d.

Pagal NTM įstatymo 3 straipsnio 1 dalį nekilnojamojo turto mokestį moka FA ir JA, kuriems nuosavybės teise priklauso apmokestinamas nekilnojamas turtas. Tačiau straipsnio 2 ir 3 dalyje yra nurodytos išimtys, kada mokestį moka ne turto savininkai. Kai nekilnojamas turtas yra įsigijamas, tai mokestį moka FA ar JA asmuo, kuris tą turtą įsigyja, bet tik tuo atveju, kai toks sandoris yra registruotas viešajame registre. Įsigijamas nekilnojamas turtas – tai toks nekilnojamas turtas, kurį asmuo valdo finansinės nuomos (lizingo) sutarties, kurioje yra numatytas nuosavybės teisės perėjimas, arba pirkimo – pardavimo išsimokėtinai ar

išperkamosios nuomos sutarčių pagrindu.²⁵ Tais atvejais, kai nekilnojamas turtas priklauso FA arba yra jo įsigyjamas ir buvo perduotas naudotis JA neterminuotai ar ilgesniam kaip vieno mėnesio laikotarpiui, nekilnojamojo turto mokestį tuo laikotarpiu moka tas JA asmuo.

Taigi nagrinėjant šį straipsnį kyla klausimas – kas moka nekilnojamojo turto mokestį, kai toks turtas priklauso JA statuso neturinčio kolektyvinio investavimo subjekto dalyviams? Kaip buvo analizuojama ankstesnėse darbo dalyse – investicinis fondas neturi JA statuso. Tokį fondą sudaro turtas, kuris bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso fiziniams ir juridiniams asmenims. Šis turtas patikėjimo teise yra perduodamas valdyti valdymo įmonei. Nei iš įstatymo normos, nei iš NTM įstatymo komentaro nėra aišku, ar tokiu atveju galima būtų taikyti NTM įstatymo 3 straipsnio 3 dalį ir sakyti, jog FA ir JA asmenims nuosavybės teise priklausantis nekilnojamas turtas yra perduotas naudotis valdymo įmonei, kuri visais atvejais turi JA statusą. Taigi pagal dabar galiojančią NTM įstatymo normą galime suprasti, jog nekilnojamojo turto mokestį turi mokėti investicinio fondo dalyviai. Jei fonde yra šimtas dalyvių – reiškia, jog šimtas savininkų turi apskaičiuoti, deklaruoti ir sumokėti mokestį. Negalime atmesti klaidų galimybių, todėl autorės nuomone naudingiau būtų teikti vieną deklaraciją, o ne šimtą. Taigi galime teigti, jog būtų tikslinga papildyti NTM įstatymo 3 straipsnį nuostata, kuri būtų analogiška ŽM įstatymo 3 straipsnyje pateiktai nuostatai, jog tuo atveju kai nekilnojamas turtas priklauso JA statuso neturinčio kolektyvinio investavimo subjekto dalyviams, tai mokesčių mokėtoju yra laikoma tokio kolektyvinio investavimo subjekto valdymo įmonė.

Nekilnojamojo turto mokesčio objektu yra Lietuvos teritorijoje esantis nekilnojamas turtas. Mokesčio objektu nelaikomas faktiškai nenaudojamas turtas, kai jo statyba nėra užbaigta Lietuvos Respublikos statybos įstatymo reglamentuota tvarka. Taip pat mokesčio objektu nėra laikomas nekilnojamas turtas, kuris buvo sukurtas ar įgytas valdžios ir privataus subjekto partnerystės (kaip tai numatyta Investicijų įstatyme) pagrindu. Tačiau toks turtas nėra apmokestinamas tik tol, kol yra vykdoma partnerystės sutartis ir turtas yra naudojamas pagal toje sutartyje numatytą paskirtį.

Nekilnojamojo turto mokestinė vertė yra nustatoma pagal nekilnojamojo turto vidutinę rinkos vertę. Turto vertinimą atlieka turto vertintojas. NTM įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kada ir kokie turi būti naudojami nekilnojamojo turto vertinimo metodai. Tais

²⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2005, Nr. 76-2741. 2 straipsnio 1 dalis.

atvejais, kai nekilnojamasis turtas yra komercinio naudojimo, jo vertė turi būti nustatoma atliekant masinį nekilnojamojo turto vertinimą ir pasitelkiant vieną iš dviejų metodų: lyginamosios vertės arba naudojimo pajamų vertės. Kai nekilnojamasis turtas yra gyvenamosios, sodų, garažų ar pagalbinio ūkio paskirties, tai jo vertė yra nustatoma naudojant lyginamosios vertės metodą ir atliekant masinį nekilnojamojo turto vertinimą. Tuo atveju, kai siekiama įvertinti inžinerinių statinių vidutinę rinkos vertę, yra naudojamosi atkuriamosios vertės metodu. Visais kitais nekilnojamojo turto vertinimo atvejais yra naudojamas atkuriamosios vertės metodas.

Mokesčio tarifai yra nustatyti NTM įstatymo 6 straipsnyje. Įstatymu yra nustatyta, kad nekilnojamojo turto mokesčio tarifas negali būti mažesnis nei 0,3 procento ir didesnis nei 3 procentai nekilnojamojo turto vertės, o konkrečius mokesčio tarifus nustato savivaldybės individualiai. Savivaldybės taryba turi nustatyti kito mokesčio laikotarpio mokesčio tarifą iki einamojo mokesčio laikotarpio birželio 1 dienos. Jei savivaldybės taryba iki numatyto termino tarifo nenustato, tai atitinkamu mokesčiu laikotarpiu yra taikomas 0,3 procento nekilnojamojo turto mokesčio tarifas. Taip pat NTM įstatyme yra nustatyti ir kiti mokesčio tarifai, kurie yra taikomi FA priklausančiam nekilnojamajam turtui.

Fiziniai asmenys nemoka nekilnojamojo turto mokesčio už jiems nuosavybės teise priklausančią nekilnojamąjį turtą, kuris yra kapinių teritorijoje, taip pat kitą nekilnojamąjį turtą, kurį naudoja socialinei priežiūrai ir globai, švietimo darbui, pajamoms iš žemės ūkio veiklos gauti. Taip pat neapmokestinamas FA priklausančias nekilnojamasis turtas, kurį individualiai kūrybinei veiklai kaip kūrybines dirbtuves naudoja FA, turintis meno kūrėjo statusą.

NTM įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje yra detalios nurodyta, koks JA nuosavybės teise priklausančias nekilnojamasis turtas nėra apmokestinamas nekilnojamojo turto mokesčiu.

Lengvatos yra pradamos taikytis nuo to mėnesio, kurį atsirado teisė į lengvatą, ir yra taikomos iki mėnesio, kuris eina po to mėnesio, kai teisė į lengvatą buvo prarasta.

Kaip jau buvo minėta anksčiau – mokesčių apskaičiuoja, deklaruoja ir sumoka asmuo, laikomas mokesčio mokėtoju pagal NTM įstatymo 3 straipsnį. Kai turtas priklauso keliems savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise – mokesčių apskaičiuojamas proporcingai pagal kiekvienam savininkui priklausančią turto dalį. Tuo atveju, kai turtas priklauso keliems savininkams bendrosios jungtinės nuosavybės teise – mokesčių taip pat apskaičiuojamas proporcingai, tačiau tokiu atveju visą mokesčių gali sumokėti vienas iš savininkų.

Tais atvejais, kai FA apskaičiuoja ir deklaruoja mokesčių už jam nuosavybės teise priklausančius ar jo įsigyjamus gyvenamosios, sodų, garažų, fermų, šiltnamių, ūkio, pagalbinio

ūkio, mokslo, religinės, poilsio paskirties statinius (patalpas), žuvininkystės statinius ir inžinerinius statinius, kurių bendroji turto vertė viršija 220 000 eurų, tai mokestis turi būti deklaruotas ir sumokėtas iki einamojo mokestinio laikotarpio gruodžio 15 dienos.

Už kitą nekilnojamąjį turtą tiek JA, tiek FA turi pateikti deklaraciją ir sumokėti mokestį pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, iki kito mokestinio laikotarpio vasario 15 dienos.

JA už jiems priklausantį apmokestinamą nekilnojamąjį turtą tris kartus per mokestinį laikotarpį – iki kovo 15 dienos, iki birželio 15 dienos ir iki rugsėjo 15 dienos – turi mokėti avansinį mokestį, kuris sudaro 25 procentus metinio nekilnojamojo turto mokesčio sumos. Tačiau JA privalo mokėti avansinį mokestį tik tuo atveju, jei einamojo mokestinio laikotarpio sausio 1 dieną nekilnojamojo turto mokesčio suma už JA priklausantį ar jo įsigyjamą nekilnojamąjį turtą viršija 500 eurų.

Latvijoje nekilnojamojo turto mokestis ir žemės mokestis yra reglamentuojamas vienu įstatymu. Įstatyme yra numatyta, kad mokesčio mokėtojai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, taip pat tokių asmenų grupės, susiformavusios sutarties ar kito susitarimo pagrindu, kuriems nuosavybės teise priklauso nekilnojamas turtas. Taigi iš Latvijos nekilnojamojo turto mokesčio įstatyme pateiktos normos galime aiškiai suprasti, kad kolektyvinio investavimo subjektai Latvijoje moka tiek žemės, tiek nekilnojamojo turto mokestį. Mokesčio tarifas yra nuo 0,2 iki 3 procentų nuo nekilnojamojo turto vertės. Įstatyme yra numatyta, kad mokesčio tarifas gali viršyti 1,5 procento tik tais atvejais, kai nekilnojamuoju turtu nėra rūpinamasi įstatymų nustatyta tvarka. Latvijoje konkrečius mokesčių tarifus taip pat nustato vietos savivalda, tačiau įstatyme yra nurodyti ir fiksuoti mokesčio tarifai. Žemė yra apmokestinama taikant 1,5 procento mokesčio tarifą. Ekonominei veiklai naudojami pastatai ir inžineriniai statiniai taip pat yra apmokestinami taikant 1,5 procento mokesčio tarifą. Gyvenamosios paskirties nekilnojamas turtas yra apmokestinamas taikant nuo 0,2 iki 0,6 procentų tarifą pagal turto vertę. 3 procentų mokesčio tarifas yra taikomas griuvėsiams ir kitoms išlikusioms konstrukcijoms, kurios kelia pavojų žmonių gyvybei. Šiuo atveju mokestis yra apskaičiuojamas pagal žemės, kurioje stovi pastatas ar konstrukcija, nustatytą vertę. Mokestis yra mokamas kartą per metus, iki einamųjų metų kovo 31 d., arba dalinamas ir mokamas keturis kartus per metus, iki kovo 31 d., gegužės 15 d., rugpjūčio 15 d. ir lapkričio 15 d.

Estijoje nėra nekilnojamojo turto mokesčio, todėl palyginti galime tik Lietuvos ir Estijos žemės mokesčius. Pagal Estijos Respublikos žemės mokesčio įstatymą, mokestį moka žemės savininkai arba, įstatyme numatytais atvejais, žemės naudotojai. Įstatyme nėra išskirti nei fiziniai, nei juridiniai asmenys, todėl daroma prezumpcija, kad mokestis taikomas abejoms

asmenų grupėms. Tačiau vis tiek nėra aišku, kas turi mokėti mokestį, jei žemė priklauso Estijos įstatymuose reglamentuotam bendrajam investiciniam fondui, kuris neturi JA statuso. Čia matome analogišką problematiką, kaip ir Lietuvos NTM įstatyme.

Estijoje žemės mokestis, kaip ir Lietuvoje, yra apskaičiuojamas pagal žemės apmokestinamąją vertę. Reglamentuotas mokesčio tarifas yra nuo 0,1 iki 2,5 procento, tačiau įstatyme yra nustatyta išimtis, jog ūkinės paskirties žemei ir natūralioms pievoms taikomas tarifas negali būti didesnis nei 2 procentai. Konkrečius mokesčio tarifus nustato vietos savivalda. Tais atvejais, kai metinis žemės mokestis yra mažesnis nei 64 eurai, tai mokestį reikia sumokėti iki einamųjų metų kovo 31 d. Jei mokėtina suma yra didesnė nei 64 eurai, tai mažiausiai 64 eurus reikia sumokėti iki kovo 31 d., o likusią sumą iki spalio 1 d.

Apibendrinant Lietuvoje taikomą apmokestinimą nekilnojamojo turto mokesčiu, galime pastebėti, kad problematika atsiranda tuomet, kai nekilnojamasis turtas priklauso JA statuso neturinčio kolektyvinio investavimo subjekto dalyviams. Kitų ypatybių ar problematikos dėl nekilnojamojo turto nuosavybės teise priklausančio kolektyvinio investavimo subjektams nepastebėta.

Išvados

1. Išanalizavus Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme pateiktas sąvokas suprantame, jog kolektyvinio investavimo subjektai yra sudėtingi dariniai ir todėl jiems yra taikomas atitinkamas mokestinių prievolių reglamentavimas.

2. Išnagrinėjus įsigaliojusius Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo pakeitimus problemų kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinime pelno mokesčiu nepastebėta.

3. Išanalizavus Lietuvoje taikomą apmokestinimą pridėtinės vertės mokesčiu pastebėta, jog problematika kyla tuomet, kai kolektyvinio investavimo subjektas teikia pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamas paslaugas.

4. Išnagrinėjus Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymą problemų kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinime žemės mokesčiu nepastebėta.

5. Išnagrinėjus Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymą pastebėta, jog problemos kyla tuomet, kai nekilnojamasis turtas priklauso investicinio fondo dalyviams.

Literatūros sąrašas

1. Teisės aktai:

1.1. Europos Sąjungos teisės aktai:

- 1) 2006 m. lapkričio 28 d. Europos Sąjungos Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos. OL, 2006 L 347/1.

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 66-2127;
- 2) Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3424;
- 3) Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 76-2741;
- 4) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992;
- 5) Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 35-1271;
- 6) Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Lietuvos aidas*, 1992, Nr. 128-0.

1.3. Latvijos Respublikos teisės aktai:

- 1) Latvijos Respublikos investicijų valdymo bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Latvijas Vēstnesis*, 1997, Nr. 342/345 (1054/1057);
- 2) Latvijos Respublikos įmonių pajamų mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Latvijas Vēstnesis*, 2017, Nr. 156 (5983);
- 3) Latvijos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Latvijas Vēstnesis*, 1997, Nr. 145/147 (860/862);
- 4) Latvijos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Latvijas Vēstnesis*, 2012, Nr. 197 (4800).

1.4. Estijos Respublikos teisės aktai:

- 1) Estijos Respublikos investicinių fondų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Riigi Teataja*, 2016;
- 2) Estijos Respublikos pajamų mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Riigi Teataja*, 1999;

- 3) Estijos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Riigi Teataja*, 2003;
- 4) Estijos Respublikos žemės mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Riigi Teataja*, 1993.

2. Specialioji literatūra:

2.1. Knygos:

- 1) BENDORIENĖ, A. *et al. Tarptautinių žodžių žodynas*. Alma litera, 2004;
- 2) GASPARĖNIENĖ, L. ir KARTAŠOVA, J. *Finansinių investicijų ir investicinių projektų vertinimas: monografija*. Registrų centras, Vilnius, 2015;
- 3) VALENTINAVIČIUS, S. *Investicijų valdymas. Teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 2010.

2.2. Straipsniai:

- 1) ENDRIJAITIS, Martynas. Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas pelno mokesčiu (I). *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos : savaitraštis vadovams, buhalteriams, auditoriams*, 2016, Nr. 5(869);
- 2) ENDRIJAITIS, Martynas. Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas pelno mokesčiu (II). *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos : savaitraštis vadovams, buhalteriams, auditoriams*, 2016, Nr. 6(870).

2.3. Įstatymų komentarai:

- 1) Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo apibendrintas komentaras (2017 m. birželio 8 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.3#Scroll_500>;
- 2) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo apibendrintas komentaras (2018 m. sausio 1 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.8#Scroll_500>;
- 3) Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo apibendrintas komentaras (2018 m. balandžio 19 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.9#Scroll_500>;
- 4) Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymo komentaras (2015 m. rugpjūčio 4 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.10#Scroll_668>.

3. Teismų praktika:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2016 m. gruodžio 7 dienos nutarimas byloje Nr. KT30-N16/2016*;
- 2) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *2006 m. gegužės 4 d. savo sprendimas byloje Nr. C-169/04, ECLI:EU:C:2006:289*;
- 3) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *2010 m. balandžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-662/2010*;
- 4) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *2017 m. birželio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-853-492/2017*;
- 5) Vilniaus apygardos administracinis teismas. *2009 m. gegužės 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-943-815/2009*.

4. Elektroniniai dokumentai:

- 1) Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultacinės medžiagos katalogas. Pelno mokesčio įstatymo pakeitimai nuo 2018 metų [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/konsultacines-medziagos-katalogas/-/asset_publisher/Pec85c90jXW4/content/pelno-mokescio-istatymo-pakeitimai-nuo-2018-metu/10174>;
- 2) Valdymo įmonės veikiančios pagal kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą. Licencijavimo procesas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/valdymo-imones-veikiancios-pagal-kolektyvinio-investavimo-subjektu-istatyma#ex-1-3>>;
- 3) Lietuvoje kuriamos vienos palankiausių sąlygų investicinių fondų veiklai [interaktyvus]. [žiūrėta: 2018 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-kuriamos-vienos-palankiausiu-salygu-investiciniu-fondu-veiklai>>.

Santrauka

Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimo problemos Lietuvoje

Kolektyvinio investavimo subjektai – tai investiciniai fondai ar investicinės bendrovės, kurios priklauso investuotojų daugumai, siūlo savo akcijas ir investicinius vienetus viešuoju būdu ir yra valdomos licencijuotos valdymo įmonės. Pagrindinis tokių subjektų tikslas – kaupti asmenų lėšas ir jas kolektyviai investuoti siekiant gauti finansinę naudą.

Magistro rašto darbą sudaro dvi dalys. Pirmoje darbo dalyje yra aptariamas kolektyvinis investavimas, nagrinėjamos investavimo, kolektyvinio investavimo ir kolektyvinio investavimo subjektų sampratos, taip pat aptariamos kolektyvinio investavimo subjektų rūšys. Siekiant paaiškinti investavimo sampratą yra aptariamas investavimo procesas ir populiariausi investavimo būdai. Kolektyvinio investavimo subjektai yra aptariami Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo ribose. Yra pateikiamos tokių subjektų rūšys ir tipai, aptariama į kokį turtą gali investuoti konkrečios rūšies kolektyvinio investavimo subjektai.

Antroje darbo dalyje yra nagrinėjamas apmokestinimas, aptariami su kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimu susiję niuansai ir kylanti problematika. Analizuojami pasirinkti atskiri Lietuvos Respublikoje nustatyti mokesčiai, o būtent – pelno mokestis, pridėtinės vertės mokestis, žemės mokestis ir nekilnojamojo turto mokestis. Apmokestinimas analizuojamas nagrinėjant teisės aktus, kurie reglamentuoja minėtus mokesčius. Nagrinėjant kiekvieną pasirinktą mokestį yra siekiama aptarti su darbo tema susijusių mokesčio įstatymo normų raidą, bei palyginti dabar galiojančias normas su Latvijoje ir Estijoje taikomu apmokestinimu.

Summary

Problems of Collective Investment Subjects Undertaking Taxation in Lithuania

Collective investment subjects are investment funds or investment companies that belong to multiple investors, offering their own shares and investment units in a public manner and that are managed by licensed management company. The main objective of such subjects is to accumulate funds from individuals and collectively invest them in order to obtain financial benefits.

This master's paper consists of two parts. The first part of the work deals with collective investment, concepts of investment, collective investment and collective investment subjects. Also the types of collective investment subjects are discussed and the types of objects they can invest to are presented. In order to clarify the concept of investment, the investment process and the most popular investment methods are analyzed. Collective investment subjects are discussed within the range of The Republic of Lithuania Law on Collective Investment Subjects.

The second part of the work deals with taxation, discusses the nuances and emerging issues related to taxation of collective investment subjects. Separate taxes established in the Republic of Lithuania, namely, profit tax, value added tax, land tax and real estate tax are analyzed. Taxation is presented in the analysis of the legislation governing these taxes. In examining each tax chosen, the aim is to discuss the development of the norms of the tax law related to the subject of this master's paper and to compare the current norms with the taxation applied in Latvia and Estonia.